

ПРОСВЈЕТА

ЛИСТ ЗА ЦРКВУ И ШКОЛУ

УРЕЂУЈЕ КАНЦЕЛАРИЈА МИНИСТАРСТВА ПРОСВЈЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА.

СВЕСКА

IV

Илази половином свакога мјесеца од 2—2½ табака. — Цијена је у Црној Гори фор. 2; а изван ње фор. 3. — Рукописи се не враћају, а предлате се шаљу високопречасној консисторији Митрополије цетињске. — Сва писма и новине у замјену шаљу се уредништву на Цетиње. Писма пак треба да буду франкирана и власторучнијем потписом утврђена ради знања од кога долазе, ма и не било потписа на дописима. -- Предлаћа се на годину.

ГОДИНА

VI.

ПОСЛАНИЦА ЊЕГОВЕ СВЕТОСТИ ВАСЕЉЕНСКОГ ПАТРИЈАРХА ЦАРИГРАДСКОГ АНТИМА VII.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
(Пријевод са грчког оригинала.)

CRNE GORE ĐURĐE

CRNOJEVIĆ

† Високопреосвештеном и Високоуваженом Митрополиту црногорском, у Христу Богу врло љубазном и жељеном брату и сатруднику наше Смјерности, Господину Митрофану.

Број проток. 964.

† Високопреосвештени и високоуважени Митрополите црногорски, у Христу Богу врло љубазни и жељени брате и сатруднице наше Смјерности, Господине Митрофане, братски у Господу грлећи Ваше драго нам и штовано Високопреосвештенство и Високоуваженост, најљубазније поздрављамо.

Саборни и васељенски карактер једине Свете и Апостолске Христове Цркве, који се оснива на заповиједи, коју је дао Својим Ученицима: *Идите и научите све народе*; и на свету наредбу народнога Апостола: *Тригте један другог, љубављу настојећи, да сачувате јединство вјере у свези мира*; који се карактер наслиједио од вјекова с кољена на кољено од Светих и Богоносних Отаца у истом јединству, — чува се и појављива се Милошћу Божјом до нас неокрнут у Светим Божијим Црквама. Пошто се чува чврста та света спасоносна свеза средством оних, којима је наређено од Бога, да предсједавају Црквама, мислимо да им је свима дужност најеветија, и од свих осјећаја најиријатнији осјећај,

по горњем добро-сачуваном обичају, да јавимо у Христу љубавној и жељној браћи, богољубивим настојатељима пресветих православних Самосталних Цркава и њиховом пречасном свештенству, да смо се, милошћу Божјом, понели на Најсветији, Апостолеки, Патријаршијски и Васељенски трон Цариградске Цркве, и да се латимо, са срећом, са овим извјешћем, душевних у Христу поздрава и њиховог душевног односа, који нам је остао од протаца по предању. Јављајући Вашој жељеној нам љубави, да смо били једнодушним гласом Свештенства и народа, који су имали силе по нашим изборним правилима, изабрани за ову Свету Столицу, послите оставке нашег пречасног претече, Пресветог Патријарха Неофита, и да смо и са политичке стране били признати, не можемо, а да не признамо, да смо се примили, као војници Господњи, кормила овог брода, обвезавши се покоравати се Његовој заповиједи; али по нашој савјести, осјећајући нашу слабост, спопада нас велики страх од непогода и олује, које су често пријетиле броду духовном, те наше наде полагамо једино у Бога, као Врховног Управитеља и Свемогућег Заштитника Своје Цркве. С друге стране наша срчаност расте и добија крила помећу драгоцене сазвезнице Свете Велике Цркве Христове са свима братским Црквама, коју сvezу желимо видјети још више и више ојачану и ближе својеручно јасно изјављеној у Евангелију вољи Светог Спаситеља, на срећу свих, који по читавој земљи вјерују у његово преславно име. Будући ми тврдо увјерени, да за тим истим теже и сви пречасни и Богом учвршћени настојатељи Светих цркава, топло призивамо у помоћ, у тешкој нашој служби, Пречасног и Прежељеног Вашег Високопреосвештенства и Високоуважености Ваше богопријатне благослове и молитве Богу за нас, како бисмо могли достојно према нашој исповиједи и жељи бити богоугодни, а радити и учити, како ће се подићи, у миру се одржати, и ојачати Света Божија Црква. Молећи се топло, да би нас удостојили честих братских писама, и да би нас храбрили дјелом и словом у међусобној нужној љубави и сvezи цркава, подижемо и ми руке, скрушеном душом, Архипастиру Господу, молећи му се, да упути к напретку у вјери, и да изведе на пут Господњи све побожне и православне Хришћане, који су под Вашом духовном наставом; а преуважено нам и пречасно Ваше Високопреосвештенство и Вашу Високоуваженост заједно с Вашим честитим Свештенством да чврсти у трудовима обрађивања винограда Господњег, на славу његовог Сватог Имена и на ојачање наше Свете и Православне Вјере, Светих догмата, канона и правила, на којима је иста од Архи-

пастира Христа, од Светих Апостола и од Васељенских Сабора непоколебиво утемељена. У име тога поздрављајући Вас Светим пољупцем и љубављу у Христу, с оданошћу Вас грлећи остајемо године 1895, 7 марта,

Вашег преуваженог нам и пречасног Високопреосвештенства и Ваше Високоуважености

Љубазни у Христу брат и душом одани
Антим Цариградски.

Б Е С Ј Е Д Е, 1)

Високопреосвешћеног ПЛАТОНА, Митрополита Кијевскога и Галицкога.
С руског превео: **Ристо М. Поповић** — свештеник Загарачки.

I. У недељу св. жена Мироносица.

(О дужности **Хришћана** вазда радовати се о Господу.)

CRNE GORE, Радуйте се всегда о Господѣ:
и наши реку, радуйтеся“ (фил. 44.)
CRNOJEVIC

Тешко ми падају ове апостолеке ријечи у данашњи дан, премда нас све нуди сада к радости. Данас ми празнујемо пресвијетло ускренуће Исуса Христа — Спаситеља нашег, које испуњава духовном радошћу сав свијет — видљиви и невидљиви. Данас ми светкујемо недељу св. жена Мироносица, које су прве добиле радосну вијест о ускренућу Христовом и прве чуле из уста самога Господа утјешавајући поздрав: радуйтеся! Мар. 16,9.10. Мат. 28, 1—10.) Осим тога данас слаavimo дан светога апос. Јакова, сина Зеведејева, којег је Исус Хр. за вријеме свог земаљског живота удостојио особитог повјерења, а по ускренућу особитог јављења. (Мат. 17, 1—9 1 кор. 15,7)... — Па како да се не радујемо на овај велики и свети дан, „празникъ празникъ и торжество изъ торжествъ“?!...

У осталом, по апостолској заповиједи, ми смо се дужни не само данас, него вазда и у свако вријеме радовати. *Радуйте се вазда о Господу* — говори апостол — и желећи још силније побудити нас и наше осјећање к непрестаној радости, опет виче:

1) Из књиге: „Проповѣди. Приложеније къ руководству для Сельскихъ пастырей. Кіевъ. Тип С. В. Кульженко. 1891. Май.“ Р. М. П.

и ипак реку радујеш се! Значи, да Хришћани имају неисцрпљиви источник радости и да је основан узрок хранити га у срцу своје. Но због којих су се узрок дужни Хришћани *вазда* радовати? То ја налазим за потребно у неколико објаснити, да би сви, имајући бољи појам о том, још силније се радовали о Господу.

Заповиједајући нам апостол радовати се *вазда о Господу*, тијем самијем показује, да се источник Хришћанске радости налази у Богу — Спаситељу нашем и у Његовим благодатним радњама, које се односе на нас Хришћане. И заиста, преставимо ли живо себи и ако се будемо *вазда* сјећали онога, што је пре-благ и Бог учинио за нас у Христу, што нам и сада чини и што ће у будућем животу, онда треба да је постојана, као што су постојана она блага и добра, која нам дарива Бог у Христу-Спаситељу нашем. Избројити, или пак објаснити та добра, која нам дарива и која ће даривати онијема, који у њега истинито вјерују — немогуће је, јер су многобројна и неисказана, а нека пак *и на срцу човјеку не леже сада*, говори ап. (1 кор. 2,9.) Због тога ћемо се ограничити само на она, која су нам позната у ријечима Божијима, и која разумијемо мало боље од других.

Љубав Божија *присипала* говори ап. — показала се у *шме*, што је Бог послао Јединородног Сина Свога на земљу, да бисмо добили живот кроз Њега — и да нико не погине ко у Њега вјерује, но да има живот вјечни (1. Јов. 4,9. Јов. 3,16.) Ево, дакле, истинито и прво — начелно врело љубави Божје вјерујућих у Христа и прави узрок, по коме смо се — ми Хришћани — дужни радовати о Господу! Шта би смо даље разбирали, какво је велико дјело Бог показао према нама пославши Јединородног Сина рад нашег спасења. Сјетимо се, браћо, у каквом се стању налазио онда род човјечији и што је урадио на земљи Исус Христос! До доласка Сина Божјег на земљу, род се човјечански налазаше у жалосном стању. Умом бјеше заблудио у разне заблуде и празновјерице, а тако је био слијеп, да је почитовао сатвар (материју) мјесто Творца; а шта више подао се бјеше гнусним страстима. (Рим. 1,18—25) У наравствености бијаше до крајне мјере покварен: предаваше се свакој нечистоти, па шта више хвалисаше се таквим пороцима, о којима је *сидно и говорити*. (Рим. 129—32.) На њему лскаше гњев Божији и тешко проклетство за његове гријехове; њим бјеше овладао ђаво, вјечни непријатељ човјечански — њему предстојаше вјечна смрт и адско мучење. (Ефс., 1—3. Евр. 2,14.15. 2. Петр. 2,12—14.)

А што бјеше још грђе, у свом духовном малодушију не могаше се сјетити нити извршити ништа, што би га оправдало, помирило с Богом и извело из погибелног положаја. Ево, дакле, у каквом је ужасном положају био род човјечански до доласка Исуса Христа на земљу! У таквом положају он и сви ми, браћо, налазили бисмо се и до сада, да није преблаг и милостив Бог послао на свијет Сина Свога, да спасеш се имъ мртъ (Јов. 3,17).

А што је учинио Син Божји за спасење човјечанско? Божанственим учењем својим Он је просвјетио њихов ум, разагнао мрак безбожних заблуда, а расуо свијетом свјетлост истинитог Богопознања; светијем животом Својим, Он им је показао примјер наравственог савршенства, уједно и правило добродјетелно живјети; при том Он је страдао, пролио крв Своју и умр'о на крсту за грѣх и свега мiра. (1. Јов. 2, 2.) Својом крвљу Он је опрао наше грјехове и помирио нас с Оцем небесним; Својом смрћу уништио је нашу смрт и призвао нас к животу вјечноме; Својим страдањем он је нас избавио од адских мука и даровао нам право на блаженство у горњим становима Божјим; а Својим крстом Он је победио ђавола, разрушио ад и отворио нам рајске двери. Ево, дакле, што је учинио Син Божји ради нашег спасења! *Па једна могуће не радовати се таквом добру Његовом и не благосиљати за Њега Господа?! — Једна сама мисао о Њему кадра је произвести усхићење срца вјерујућег!... Радујте се, браћо, вазда о Господу, и оиш вельу радујте се!...*

Не призива нас двоструко апостол тек на празно радовати се о Господу; јер осим реченог узрока радовати се имаде и други. Он се налази у томе, што милостиви Бог, свршивши кроз Исуса Христа велико дјело избављења нашег од грјеха, смрти и ада, није нас — Хришћане — оставио без надежде; но се може рећи, да удвостручава бриге о нама и чини и сада све оно, што ће потребовати нам у временом и вјечном животу. Он очински промишља о нама и својим премудрим промислом располаже све на корист нашег добра, па чак саме жалости и несреће — по увјерењу апостала — обраћа *на корист* нашу, да кроз њих „причастимся святыни вгд.“ (Рим. 8, 28. Евр. 12, 10.) Он шаље нам на услугу Своје ангеле и заповиједа им, да нас чувају на свијема путовима нашега живота. (Евр. 1, 14. Пс. 90, 11); дарива нам *благодат* Своју *благовремену*, против грјеха *помоћ*, испуњава њом недостатке наше, усавршава и освећава нас (Евр. 4, 16. 2. Кор. 12, 9. 1. Петр. 5. 10. 1. Сол. 5, 22. 23). У таквом одношају стоји сада Бог према нама, а о таквим дјелима и добрим радњама свједоче за Њега: ријечи

Божје, историја цркве Христове и живот свијех вјерујућих у Христа. Сјетите се, браћо, што је урадио Спаситељ по Ускренућу Свом! Он је сав био заузет мишљу о својим ученицима, брињући се за њих, као нежни пријатељ — друг и изобилно љубазни отац. Он их је тјешо и жалости, разумијевао их је у незнању, кријенио их је у вјери и помагао им у невољама. Ну, Марија Магдалина стоји при гробу Спаситељевом и плаче: и гле! окренувши се, за њом стоји Господ, да је утјешо (Јов. 20, 11—17). Два ученика иду у Емаус одвећ смућени, не знајући, гдје је Христос: и гле! угледаше Га, гдје с њима иде и својом их бесједом разговара (Лук. 24, 13—32). Тома не вјерује воскресену Христовом, и Он се јавља, те му ради увјерења дозвољава опипати руке, ноге и ребра (Јов. 20, 19—23). Други пут ловљаху рибу сву ноћ и не могаху ништа уловити, те се забринуше за храну и опет им се јавља Христос и учи их, гдје ће бацити мреже и од мноштва рибе једва их могаху извући (Јов. 21, 3—11). Тако је промишљао Господ о ученицима Својим по воскресену; — тако, ако не и још боље промишља Он и о цркви Својој и у будућа времена промишљаће. Ко је помагао апостолима — дванајесторици Галилејских рибара — који су били лишени човјечијих способности, да победоу безбожне мударце, да побједу силне земље, да побједу идолове и да воскресну вјеру Христову у свијету? Бог! Ко је чувао вјеру у вријеме тијех страшних гоњења, која бјеху против цркве Његове, кад се бјеше против ње наперио бгањ, мач и све силе адеке? Бог! Ко је сачувао до сада, не мотрећи на све саблазни, расколе, јереси, рашићење обичаја, дух невјерства и слабост у вјеру многих Хришћана? — Бог! Све је то радио и ради Онај, који је негда рекао: „Азъ созижду церковь мою и врата адова не одољють ей.“ (Мат. 16, 18). Ако, дакле, Бог чува своју цркву и тако промишља о њој, онда морамо бити увјерени, да се Он очински брине и о свијем члановима њеним, т. ј. о свакојему од нас, браћо! И заиста, обратимо ли пажњу на себе и на живот наш и разберемо ли околности његове и проникнемо ли у узроке и догађаје, који су се догађали у нас и с нама: онда ћемо неодречено увиђети трагове дивног промисла Божјег о нама. Само их слијепи не види и само их неразумни објашњава, да су се случајно догодили и произвели. *Погледајте* — говори — Спаситељ својим ученицима — *не продају ли се те двије пшнице за један новчић? па ни једна не може пасти на земљу без воље Оца вашег; а вама је и коса на глави сва избројена. Не бојте се, дакле, ви сте бољи од много пшница;*“ а још боље се брине Отац

небесни о вама. (Мат. 10, 28—31). „И сво ја сам с вама у све дане до свршетка вијека,“ рекао је Он својим вјерујућим у лицу апостола (Мат. 28, 29.); дакле, то значи да је Он међу нама присутан, као и међу апостолима и да се тако и о нама брине, као што је о њима промишљао. — Зар се томе, браћо, не можемо радовати?! Зар то није кадро у срцима нашим произвести усихење радости и уздање у Господа?

Радујте се, браћо, вазда о Господу, и опет вељу радујте се!

Ја вас на ново позивам радовати се, јер има и други узрок радости. Рад чега је Господ избавио род човјечији и рад чега о њему и сада промишља?! — Ради тога, да бисмо с помоћу Пеговом достигли оно блаженство, које је опредијељено вјерујућим у Христа у будућем животу (Гим. 2, 11—13). То, дакле, блаженство и даје нам нови узрок радовати се о Господу. А описати у каквом ће се стању налазити у будућем животу вјерујући у Христа и потпуно преставити то блаженство — немогуће је: јер немамо тијех ријечи ни појмова, којима би то изразили! Због тога ћемо само неке црте од тога казати по ријечима Божјим, по којима се може у неколико то блаженство преставити.

Прво, ријеч Божја свиједочи, да ће пред ступањем у вјечност сви мртви ускрснути са новим тијелом, а живи ће се промијенити за нови — вјечни живот. По ускрснућу тијела ће им бити духовна, непропаљлива и бесмртна, слична ономе, с којим је Христос васкрсао — первенецъ вѣ мѣртвѣхъ (Апок. 1, 5); а душе њихове, према стању тијела, вјероватно, да ће добити више духовно развиће и приближиће се к природи чистих духова, од којих ни сада нијесу много мањи (Псл. 8, 6), и неким начином уподобиће се самоме Богу: *јер ће Га видјети* — по ријечима апостола — *као што јест Он* (1. Јов. 3, 2). Ускрснувши из мртвијех и промијенивши се духовно вјерујући у Христа *биће узети у облаке на сурет Господу*, који ће доћи у славу на праведни суд, да свакоме плати по дјелима (1. Сол. 4, 15—17). На тај ће суд они пред цијелом васељеном чути из уста праведног судије овај жељени глас: „*Ходите благословени Оца мојега! Примите царство, које је приправљено вам од поштанка свијета*“ (Мат. 25, 34). Тада ће они унићи у то блажено царство, обући ће се небесном славом, засија ће као сунце, ејашће око престола Божјег, биће вјечно с Господом, гледаће му у лице и наслађиваће се таквим насладама: *какових око не виђе, ухо не чу и на срце човјекско не дођоше* (Мат. 13, 43. Апок. 22, 1—5. 1 Кор. 2, 9). Блаженство њихово тако ће бити велико, а чувство тако јако,

да ће у усхићењу — по прозрењу Тајновидца — непрестано благосиљати и благодарити Господу за даровано спасење (Апок. 5. 10—14. 7, 10—17). Ево, дакле, какво је неисказано блаженство предодређено вјерујућим у Христа у будућем вјечном животу. У том блаженству и ми, браћо, можемо учесници бити по милости Божјој. Па како да се не радујемо, када ово замислимо, и како да не благодаримо Господу, кад нам дарива толика добра?!..

Радујте се, браћо, вазда о Господу, и опет вељу радујте се!..

Но, радујући се сада, што је нас Господ избавио, што промишља о нама и што нам је обредио вјечно блаженство на небесима, старајмо се, браћо, да та наша радост не буде празна. Господ нас је избавио од гријеха и погибелних пошљедица греховних ради тога — говори апостол — *да бисмо — избавили се гријеха — живјели за правду* (1. Петр. 2 24); за то избјегавајмо гријехове, у противном случају, они ће нас подврћи ономе, од чега нас је избавио Спаситељ и својом тежином увалиће нас у накао. Господ очински промишља о нама и шаље нам спасавајућу благодат своју ради тога — говори исти апостол — *да бисмо, одрекавши се непоштења и свјетских наслада, цјелоудрено, правдно и побожно живјели у садашњем вијеку* (1. Тим. 2, 21-22); *ка* то треба тако да и живимо, да благодат Божја не буде о нама прашана и да нас Бог не подвргне казни, и пренебрегавајући је и не радећи о спасењу нашем, о коме се Он тако много брине! Господ је одредио свијема хришћанима вјечно блаженство у царству небесном, али га само онијема дарива, који су га достојни, т. ј. снѣјема, који су чисти срцем, који очекују правду, који се старају, да буду наравствено савршени, а *неправедници* — по увјерењу апостола — царства небесног неће наслѣдити (Мат. 5, 3—10 1 Кор. 6. 9. 10); због тога дужни смо очистити себе: отъ свѣкиа скверниа плоти и духа, усавршавати и украшавати хришћанским врлинама. Тако и поступајмо, браћо, — потрудимо се, да будемо „святѣ во всемъ житіи нашемъ“ (1. Петр. 1, 15). Тада ће радост наша бити савршена и нико је неће од нас одузети (Јов 16. 22—24); јер ћемо тада бити учесници наслѣдіа святыхъ, удостојићемо се њихова блаженства и цароваћемо са христом у вијеке вѣковâ (Кол. 1. 12 Апок. 22, 5) Амин! —

СВЕТА БРАЋА КИРИЛ И МЕТОДИЈЕ.

СЛОВЕНСКИ АПОСТОЛИ.

Пише проф. Л. Т. Перовић.

(Наставак).

Тебѣ по достојанію восхвалити кто
возможесть, Меодіе всеблаженне?
Подвиги и труды твои, яко апо-
стольски спасенія ради людей за-
блуждшихъ подъяль еси, Кирил-
ле, кто изочтеть?
(служ. св. К. и М. изд. 1885 г.
ст. 16.)

Прије доласка на Олимпи, Методије је служио у грађанској државној служби, као кнез словенске области, те се тако скроз упознао бјеше с духом и нарављу својег народа, жарко љубљаше Словене, па уживаше и њихову узајамну љубав ¹⁾ Сит свјетске власти и господства „разумѣвъ многмятежнѣи съ свѣтъ, яко сънь преходящъ ценолезно, премѣвъ же земьными небесная: временная убо отметаѣ отъ себе, презыри въ вѣчныя подвигнуся и нишѣдъ (исшед), въ Олумбѣ постриже се въ чърны ризы чая пріяти бѣду и нетлвнѣну аписельскую одеждо“ ²⁾

Први важни корак на духовном попришту предузимљу св. браћа хазарском мисијом. Козари или Хазари у IX вијеку живљаху на југоисточној страни данашње Русије, обухватајући велику просторију дуж каспијског језера и ушћа ријеке Волге до Кавказа, Дона и Црног мора с неким дијелом Крима, па даље на сјеверозападу до Дњепра и Кијева шираху се њихова племена, међу којима се слободно насељаваху и Словени. Становништво таквим начином бјеше врло шарено, различито, које је при религиозној хазарској толеранцији водило за собом и религиозну разноликост: оvdје бјеху и незнабошци и Јудеји и Мухамеданци. (При крају VIII в. за владе кагана Булата јудејство бијаше господствујућом религијом у Хазара). У IX в. јудејства су се придржавали кагани и виши друштвени сталеж. Војничка каста, која је често долазила у додир с мухамеданском религијозном формом, придржаваше се мухамеданства, а људи, који бјеху стегнути силом околности за неко опредијељено мје-

1) Бысть всѣмъ угодець. — Чт. въ Ими. Общ. Ист. и Древ. Росс. 1865 г. кн. 2; материјалы славянск.

2) Ibidem.

сто пребивања, придржаваху се незнабоштва. Не бјеше тајно козарима ни хришћанство, благодарећи трговачким и другим одношајима с Византијом, шта више зна се, да су се неки византијски императори и женили од Козара. При таквој разноликости религиозних вјеровања са свим природно рађаше се питање: на чију је страну права истина? —

Незнабоштво по-гдје-кад са својим грубим обичајима разумије се понајприје је морало изгубити сваки кредит у очима човјека са здравим погледима, премда народна маса не оступаше од својих старих затучених вјерских убјеђења. Јудејство се са својим монотеизмом, последије незнабожачког пада, ушпињаше, да постане универзалном религијом, али му се у опозицији истицаше фаватичко одушевљење мухамеданско, које се такође држаше монотеизма у вези са својом особитом моралном науком. Хришћанство, с његовом узвишеном науком и висином морала, тек по чувењу бјеше познато хазарима, а у главним потезима они немадијашу појма о њему, премда за њих бјеше врло важно, да се упознају с хришћанством, као Јудеји, будући незадовољни религијом својих предака, жељаху, да је замијене бољом.

Јавља се тежња ближег познанства са хришћанством и ето вам резултат те жеље: хазарско посланство цару Михаилу с молбом, да му пошље научног човјека, који би кадар био у религиозним споровима надвладаати Јевреје и Сарацине (мухамеданце).

Старо пространо житије Константина филозофа овако нам прича о доласку посланика к цару Михаилу: „придоша же послѣ кѣ царю отъ Казарѣ, глаголюще, яко исперва единъ Богъ токмо знаемъ, иже естъ надъ всѣми и Тому ся кланяемъ на вѣстокъ, а обычая своя ины студны дръжаше, евреи устяще ны вѣру и дѣла прѣяти, а сѣрцини на другую страну миръ дающе и дары многы, понуждають ны на свою вѣру, глаголюще, яко наша естъ вѣра добрѣши всѣхъ языкъ, то сего ради слемъ кѣ вамъ, старую дружбу и любавъ дръжаше, языкъ бо велии сушь, отъ Бога царство дръжите и вашего сѣвѣта (совѣта) вопрошающе, просимъ же мужа книжна у васъ, да аще препрѣтъ евреа и срацины, то по вашу вѣру ся имемъ.“³⁾

Саслушавши посланике, цар позове из самоће Константина, (с њим заједно дође у Цариград и Методије) и рече му: „иди, филозофе кѣ людемъ симъ, сѣтвори имъ отвѣтъ и слово о свѣтѣ троицы, съ помощію ея, инъ бо никто — же не можеть сего достойно сѣтворити.“ Не гледајући на ону негодну при-

3) Жит. стр. 11.

лику у вријеме сарацинске мисије, кад се филозоф упознао био како су опасни религиозни спорови с полудивљим варварима — ипак се радо он излаже и овој мисији. „Аще велиши, владыко — говораше он цару — иду и шь и бошь и безъ всего, его-же не велиаше Богъ ученикомъ своимъ носити.“ Цар, пак, желѣћи обезбједити путовање филозофа и задобити посланике на његову страну, обдари их богатим царским даровима.

Света браћа навезоше се у лађу и дођоше морем до Крима; ту у вароши Корсуњу (херсону) намисле се дуже задржати, да би се с једне стране одморили послје тешког морског путовања, и с друге, да би се припремили за предузету мисију. Знајући, да им предстоји препирка с јудејским хазарима, Константин почне изучавати јеврејски језик, под руководством тамошњих Јевреја. Овдје се додирнуше с хришћанима са свију страна, открише мошти св. мученика Климента, напе римског, које доцније однесоше у Рим на дар. Отпочинувши у Корсуњу, предузму даље путовање, пуште се лађом по мору и допливаше до предјела хазарског кагана. Овај их љубазно и с почастима прима и назначава им извјесни дан, у којем ће бити препирка с Јеврејима, а тако исто и с Мухамеданцима. Ми се нећемо пуштати у детаљно излагање препирака; рећи ћемо само, да је Константин у свему био тактичан, остроуман и деликатан, чим је и постигао заманливи успѣх тако, да се је један важни чиновник хазарски (првѣий свѣтъникъ св. вѣрѣ) послушавши мудре савјете Константинове, обратио к Јудејцима с овим ријечима: Божією помощію гость сїи всю грѣдыню ⁴⁾ срачиньскую на землю сверже, а вашу на онъ полъ проверже,“ па, обративши се свему скупу, продужи: „яже есть далъ Богъ власть надъ всеми языки царю христіаньску (Михаилу) и мудрость свѣршену, тако и вѣру въ нихъ и кромъ ся никтоже не можетъ живота в чнаго жити. Богу же слава въ вѣки.“ ⁵⁾ — „Аминь!“ — једнодушно потврди цио скуп.

До дна душе ганут оваквим одзивом, Константин, са сузама на очима, устаје и говори: „Оци и браћо, другови и чеда! ако сте искрено убијеђени у томе, што сам Вам казао о Богу и богопоштовању, али право убијеђени — онда се крстите у име св. Тројице; ако ли се когод колеба, молим, нека се такав обрати к мени, — ја ћу га, с Божјом помоћи, разувјерити у његовим недоумицама, али само знајте, да се тек у хришћанству доћи може до потпуног спасења, а они, који се плету мрежама

4) Грѣдыню, т. ј. мудрост, као предмет гордости и самољубља.

5) Жит. стр. 20.

јудејским, незнабожачким и мухамеданским, доћи ће к бријегу вјечите пропасти. Ја сам с моје стране урадио све, што је требало — открио сам вам истину, па од вас зависи, да ли ћете ме послушати, или не; оћете ли се крстити, или живјети као и прије; оћете ли се избавити, или погинути.

Упорни ће сами себи бити криви у својој пропасти!..“ — „Нико није самоме себи непријатељ — одговараше му каган и његови савјетници — ми ћемо издати наредбу, да се сваки, ко може, крсти, па ћемо се таквим начином, мало по мало, сви крстити, а који се буде успротивио, тај ће од наше руке погинути.“ Послије овога сви се кућама разиђу, „и тако ся разидоша съ радостию“ примјећује Константинов животописац. И заиста су се имали чему радовати. Узвишена хришћанска наука не само што је заузела згодније мјесто од мухамеданске и јудејске у земљи хазарској, већ је и државном призната, таквом религијом, коју је обећао бранити и ширити међу хазарима сам Књаз. Ту се на мјесту крстило око 200 људи. — Ето тако доврше св. браћа своју мисију и поврате се натраг, а мјесто награде за свој труд измоле двадесетини заточника слободу, који се мучаху у хазарским тамницама. Послије повратка у Цариград Константин се намјести при цркви св. апостола, продужујући, по својој навики, научан рад; а Методије буде наговорен од власти, те се прими управе над једним манастирем (полихронијевим) као игуман, али се не ружо положи у свјештенички чин. То је било око 861 год.

Сарацинска и казарска мисија имале су велики значај за будући рад свете браће, јер се Константин јако користио за вријеме подуже сарацинске мисије, стекао је лијепог искуства, које ће му користити, као просвјетиоцу словенском; дознао је стање словенско, у коме су се налазили међу Сарацинима. „Он је видио у предјелима калифата, — вели професор Малишевски — хришћанско — арабско богослужење; видио је свештене књиге у пријеводу на арабском језику; могао је виђети и остатке сирских пријевода св. књига и сирских богослужбених књига. Овако се срањење није могло проћи без користи будућем преводиоцу свјештених књига.“⁶⁾

Друга, казарска, мисија благотворно се одазвала на Словене. С једне стране вјеротрпљивост казарског Кагана још је више ојачала, те тако словенски хришћани моглише лакше данути душом; с друге стране застала је пропаганда јудејска и мухамеданска међу словенске незнабошце, те се ушљед тога лакше

6) Труды Киев. Дух. Акад. 1885 књ. II, стр. 115.

могоше привољети хришћанској странци: а ако узмемо у обзир и ту околност за вријеме хазарске мисије, да су св. браћа обилазила сву јужну Русију, упознали се с руским животом, разговарали се с њима, виђели, шта више, и свјештене књиге на језику, којег Руси разумију — готском — тада ће нам бити јасно, да се та мисија може забиљежити, као догађај, као вјесник, који поздравља руску земљу са првом зором просвјете, са зубљом јеванђелске истине.

С болом у души гледаху св. браћа међу Русима бездану грубости, лишени свију срестава за духовно-наравствену просвјету и ово их понајприје изазва, да се јаве на пољу свог главног рада, на попришту просвјете словенске, а у духу православне вјере — на проналаску писмена и пријеводу богослужбених и свјештених књига на народном језику. Овај свој рад они су и извршили доцније, приликом своје мисије у Моравију 862 год.

Глава II.

Моравска мисија св. браће до почетка борбе с њемачким и латинским свјештенством. Кратка примједба о стању хришћанства у словенским земљама у IX. в. Моравска књажевина. Посланство Ростиславово. Константин на савјету код Императора износи потребу науке међу Словенима. Како се усудио на такву мисао, пошто се држало тада, да писменост припада силним и великим народима. Проналазак азбуке и почетак самосталне словенске литературе. Почетак пријевода св. Писма с јеванђелјем Јовановим. Долазак и долазак св. браће у Моравију; њихов рад: искорјењење остатка незнабоштва међу моравцима, које је, будући засиједаше у млигавост и недостатке њемачких и латинских мисионера, изазвало завист, наперену против св. браће, али ту злобу и завист за сада не откривају, очекују годнију прилику.

Божанствена дуга, која обви словенско небо, наговјести Словенима долазак Богом-даног им учитеља, извади утопљени и изгубљени народ из недогледне густе мрачне дубраве и окрену његове духовне очи к себи, тамо горје да траже духовну свјетлост, да траже себи праву истину. У добу, када готово сви народи западне Јевропе примили бјеху хришћанство, Словени, изукрштани међу њима и у главноме знаваху изотовљене већ форме хришћанског живота, у читавим народним масама остајаху незнабошци по старом кову, али не толико због тога, што немађаху мисионера те немађаху прилику, да их когод упозна с јеванђелском науком, него прије због тога, што њихови мисионери бијаху већином латини и њемци, а њихова дјела слабо се хармонисаху с оном религијом, коју проповиједаху; а и онако бјеху им туђи и по језику и по поријеклу, слабо знадијаху словенске обичаје и нарави, те се врло мало и брињаху о томе, да силом своје ријечи убиједе Словене

у религиозним одношајима, него често пута, када им ствар не изађе за руком, т. ј. када се њихова предузимања не лијепају за срца словенска, тада се коришћаху насиљем. Наравно, под таквом пресијом не могоше Словени јачати у наметнутој религији, а када почеше исти мисионери узимати од њих новчану наплату и глобе, а тим вријеђати религиозно осјећање најбољих престаивника новообраћених — тада се већ јавља у души пошљедних одвратна слика богомрске пропаганде, чисто разочарање, које бјеше равнодушно к проповиједи себичних мисионера: ријечи ових падаху на пијеску, одакле их вихор разносише далеко од ушију словенских. Било је само једно средство, које могоше помоћи, да остану Словени у хришћанству — богослужење; али и то средство губљаше сву силу у рукама мисионераца, пошто ови жељаху да се служи на језицима, које Словени не могоху разумјети, а такве мисионере и такве свјештенике Словени не вољаху; они жељаху само оне, који би им кадри били уливати у душу и богослужење и молитве, којима би хвалили и славили својега Бога на рођеном језику; жељаху Словени још и такве проповиједнике и учитеље, који се не би к њима обраћали са трубом силом, него живом разумном ријечју; такве, који би кадри били уздети у њиховим срцима огањ љубави к божанственом оснивачу хришћанства и самом хришћанству; Словени, најзад, жељаху такве проповиједнике, такве свештенике и служитеље светог олтара, служитеље Бога живог, који се неће толико старати о свом тобоцу, као вајни најамници, него који би вавда готови били принијети самих себе на жртву за вјеру и њен напредак, те у сваку минуту жртвовати живот свој за ону истину, коју проповиједају, као и за повјерене им душе хришћанске, јер: „пастырь добрый душу свою полагаетъ за овцы.“ Али с оваквим захтјевањима ваљаног сијача сјемена хришћанског, с оваквим цртама тешко бјеше наћи иједног међу њемачким и латинским мисионерима, којима масан залагај пробитачнији бјеше од моралне, душевне награде — претечама новог духовног живота међу Словенима јављају се св. браћа Кирил и Методије.

(Наставиће се.)

ИСТОРИЈА ЧАСНОГА КРСТА.

(По руском.)

Био је Петак. Разапете на крстовима — празника ради суботе — скину и погребу, а оруђа казне — крстове, као што је био обичај, закопају на истоме мјесту, гдје је казна извршена — на Голготи ...

Прошло је 35 година од тога доба, и испунило се пророштво страшно, које је Разапети на крсту прорекао: Јерусалим је пануо под гвозденим ударцима римскога војсковође Тита и од њега није остало ни „камен на камену“. И, као што је предсказао пророк, туга и жалост овлада са св. мјестом, и на мјестима, гдје се прије приносила молитва правој Богу, сада су били постављени идоли, а на самоме мјесту Христова распећа, врху законатијех крстова, охоло се уздизао храм са идолом Венериним ...

Прошла су још четири вијека и пошљедовачи Распетога на Голготи издржавали су и издржали упорну, тешку и крваву борбу са незнабошцима, и најпослије су га побиједили.

Страшно оруђе за казну дрвени крст, од како се на њему извршила Голготека жртва, постао је у очима присталица Христовијех символом мира, љубави и опроштења и уживао је од њине стране велико поштовање, само што су то поштовање — страха ради безбожника — држали у тајности готово пуна три вијека, док на пошљетку и незнабоштво пропадне, и хришћани се већ нијесу имали чега страшити, и знак Крста као знак вјере уздигао се на велики степен поштовања. Крст је подизат на хришћанскијем храмовима, кућама, таванима; сликан је на разнијем чашама и другом посуђу, и њим су хришћани осјењавали и јело и пиће.

На пошљетку дође и 312 година послје Христа. Хришћански покровитељ, будући још незнабожац, спремао се на одсудну битку противу својега непријатеља и гонитеља хришћанства — Максенција. Борба је предстојала страшна и жестока, и Константин био је тијем јако забринут, јер није знао, кога да зове у помоћ. Он се тада почне молити ономе, који помаже хришћанима и пред саму битку, при заходу сунчаном појавио му се дивни сјајни крст на небу са натписом: „овијем ћеш побиједити“. Исту ноћ буде му у сну јављено, да начини крст, сличан

ономе, што је видио на небу, и да га носи пред војском у мјесто барјака. Константин одмах направи крст, а такође су хришћански војници носили на штитовима знакове крста. Овако оружан силом часнога знака Крста, Константин 27 октобра 312 године, на неколике миље од Рима, одржи сјајну побједу над Максенцијем. Пошто га је победио и уљеога у Рим подигне у престолници једну колону са крстом и на њој натпис: „Овијем спасоноснијем знаком крста избављен је овај град од јарма мучитељског“.

Ова чудновата побједа под знаком крста побудила је у Константину жељу да нађе крст, на коме је био Христос распет, и који је био његовом крвљу обливен.

У 326 години, осамдесетогодишња мајка цара Константина Јелена, пође у св. земљу са намјером, да нађе овај Часни Крст; у Јерусалиму је срете са великом радошћу патријарх Макарије 1.)

Царица Јелена питала је много старијех јевреја, да ли који зна, гдје се онај крст налази, но они су се сви изговарали да не знаду, док на пошљедку, под притиском пријетње, кажу на једнога Јуду, али он није хтио казати, и пошто га затворе у један празан бунар, без пишта за шест дана, онда он покаже, гдје је законан на Голготи.

По заповиједи Јелениној народ и војска одмах разори храм Венери и почну да копају, гдје се налазио крст, клинче и штичицу са натписом на три језика: „Исус Назореј Цар Јудејски“. Пошто нијесу знали, које је од та три Христов крст, тада се патријарх Макарије почео срдочно Богу молити да он сам покаже, које је његов крст. За овијем одмах донесу једну болесну жену, која је била већ при смрти и почели су на њу мстати нађене крстове; од прва два није било никакве промјене, али чим су на њу положили трећи, жена је устала сасвијем здрава. (Други писци као Сократ, Созомен и Теодор говоре, да је дотицајем крста тада не болесна жена излијечена, него случајно пронесени тудије мртавац воскреснут, а Никифор Калнет тврди, да су оба ова чуда била извршена и тако се дозволао за крст Христов). Народ је тада са великијем поштовањем гледао и поклањао се Крсту.

Св. Јелена одвоји један дио Часнога Крста и понесе Га са собом у Константинопољ. Овај дио Часнога Крста стављен је у златни ковчежић и храњен у златној царској дворани, гдје

1) Макарије није био патријарх, нити је тада постојала патријаршија у Јерусалиму, на ни митрополија, него је Макарије био епископ и био је под власт Кесаријског митрополита, а Јерусалим је добио патријаршество на четвртном засијонском сабору, за вријеме Маркијана и Пулхерије 461. године.

се налазила и капела св. Теодора. Остали дио Крста положен је у крстати сребрни ковчег и чувао се у храму Христовога Воскресенија, који је подигнут на Голготи. На велики Петак и на Воздвиженје овај је Крст изношен на Голготу, те му се народ клањао и љубио Га. Овијем начином овај Крст је стајао овдје готово 300 година.

У 614 години свали се на Палестину велика биједи. За владе грчког цара Ираклије, Хозроје, цар Персијански, освоји Јегипат и Сирију, продре у Палестину и освоји Јерусалим. Велико мноштво Хришћана погинуло је овај пут у Јерусалиму. Патријарха Захарију и са њиме Часно Древо поведу у ропство. Велика је туга била тада православнијех Хришћана. Побожни Антиох пише: „плачимо горко, јер је св. Град опален, а Часни је Крст плијењен.“ Једини су Јевреји, по ријечима Доситија Јерусалимског, кликовали од радости, гледајући пропаст Хришћана. Часни Крст био је и од Хозроја поштован.

Он није спустио руку, да га дигне са његова мјеста, као некад Филистимљани светиње завјета. Међу тијем војна се продужи међу њима и Грцима, и срећа се војена окрене на страну грчку. Хозроја убије његов син Сироје, па, пошто га је сваки дан притјешњавао Ираклије, он закључи с њиме мир. По овоме уговору мира св. Крст буде повраћен Хришћанима. Цар Ираклије са великом славом и свечаношћу враћао се у Јерусалим са св. Крстом. У подножју Јелеонске горе срете га велики народ са патријархом Захаријем, који је носио палмове гране, као некад кад је Христу самоме излазио у сретање. Ираклије посио је Крст онијем истијем путем, којијем Га је носио и Сам Христос, но кад дође до првене капије, ту га обустави невидљива рука и није Га могао даље пронијети. Патријарх угледа анђела и чује од њега глас: „није тако носио наш Господ тај Крст!“ Кад ово патријарх чује рече цару: „не можеш у тијем хаљинама пронијети Крст, о царе! Сјети се како Га је овуд пронио наш Господ Исус Христос!“ Цар са великом смиреносћу скине са себе царске, златне хаљине, и обуче се у скромне сиромашке и не заустављајући се пренесе св. Древо на Голготу, гдје је био и до његова плијена — Хозројем.

Послије овога није била судбина да св. Крст буде дуго у Јерусалиму. На Палестину нападну Мухамеданци, и Ираклије остави Палестину, узме св. Крст и понесе Га са собом у Константинопољ. Колико је времена била ова светиња у Јевропи, гдје је и на ком мјесту храњена, кад ли је повраћена у Јерусалим, то се не зна. Зна се само то, да језа вријеме његовога

пребивања у Јевропи много мањих частица од њега одвојено и разнесено по разнијем градовима Јевропе и Азије, а главни, основни дио поново је био повраћен у Јерусалим.

Године 637 заузме Јерусалим Калиф Омар, и од тога времена био је св. Град непрекидно у рукама Мухамеданаца све до краја XI-га вијека, а у ово вријеме већ је извјесно, да је Часни Крст био у Јерусалиму и чували су га на тајно одређеном мјесту, за које нијесу многи знали.

При крају XI-га вијека, Јевропа, распаљена ријечима Петра пустињака, подигне се да освоји и ослободи св. мјеста. Прва Крсташка војска, коју је предводио Готфрид Буљонски, 14-га јунија 1099 године освоји Јерусалим. Праћен својом војском, бос, обучен у врећине, весело је корачао Готфрид пут Голготе, да се поклони Часноме Крсту, али Га није нашао у храму. Часно Древо било је тада у једнога монаха из Сирије. Велика је била радост међу Хришћанима, кад су поново нашли ову светињу. „Овијем наласком Крста, говори један сирски летописац, били су се Хришћани тако обрадовали, као да су виђели самога Спаситеља. Са великом свечаношћу св. Крст опет је био пренесен на Голготу, у храм Воскрсенија Христовог. Од посројенијех ^{владарима} ^{Малдети} саставило се Јерусалимско краљевство, а Готфрид је постао краљ. За патријарха он постави својега домаћег свештеника Арнулфа и то још за живота патријарха Симеона.

Побјеђени Сарацини нијесу ^{CRNOJEVIĆ} губили наду, да ће поново овладати Јерусалимом, и они, под начелством емира Афдале, крену се да га отму. Арнулф одијели један дио Крста и остави у храму на Голготи, а остали дио изнесе међу војску. Војска, одушевљена присутношћу Часнога Крста, показала је неисказану храброст и код Пекалона потуку мусломане до ноге. После ове крсташке битке многи се витезови поврате у Јевропу и понесу са собом частице Часнога Крста. Но није било суђено да православни много имају у својим рукама ову светињу. У почетку XII-га вијека Св. Крст дошао је под власт и у руке папскога легата, архијепскопа Дембера, који је тежио, да по смрти Арнулфа постане Јерусалимски патријарх. У 1100 години умре Готфрид, а престо новог Јерусалимскога краљевства заузме његов брат, Балдуин I, који је, као и брат му, водио борбу са невјерницима. Он је учинио одсудну битку са њима код Рамље, гдје га мухамеданци потуку до ноге, и једва се спасао бјегством. Но он се поново опорави и покупи нову војску, пред којом је одио патријарх са Св. Крстом и у Јафској

долини потуку мусломане. Послије овога одијељен је и понесен још један дио од Св. Крста. 1111 године дође у Палестину Сигур, син Краља Норвешког Магнуса, са 10.000 војске. Балдуин га замоли, те му овај помогне и освоје Сидон. За ову услугу Сигур добије дио Часнога Крста и понесе га са собом у Норвешку, гдје је смјештен у Дронтејимској цркви. Нашљедник Балдујина I, Балдујин II, такође је водио борбу са мусломанима. У једној од таквијех битака Сарацини га заробе и дођу до самијех жидова Јерусалима. Цијели народ, а пред њима патријарх са Крстом изађу противу њих и потуку их код Аскалона.

И последије овога често је пута био Св. Крст изношен међу крсташку војску, која је добијала његовијем присуством велику енергију и одушевљење.

Но, на жалост, међу вођама крсташкијем појави се међусобна распра. Предвођитељи војске почну због личнијех интереса да мрзе један другога. Мјесто слоге и љубави постане међу њима мржња и развратност. Они се стараху, мјесто да ослободе и сачувају светиње хришћанске, да ограбе те светиње, и сујетна њихова слава и лакомство постане цијељу њихова труда и подвига, због чега их и помоћ Вишњег остави.

При крају XII вијека Саладин, вођа мусломански, са великом силом и војском крене пут Св. Града. Крсташке војсковође примире се за вријеме и ријеше, да се очајнички боре. Као и првијех, тако и овога пута Св. Крст је био изношен пред војском, али овога пута није спасао недостојне крсташе. Крсташка војска буде побјена неколика пута. Одсудна битка буде код Тиверијаде. Часни Крст носио је пред војском епископ Птоломаидски. У сред битке, смртно рањени епископ падне са Крстом на земљу. Епископ Лидски прискочи, подигне Крст и буде заједно са њим заробљен, и само мала честица једна од њега у томе тренутку била је спасена. Велико весеље учињели су мухамеданци, кад су Св. Крст илијенили. „Овај дан, писао је Саладин последије боја, био је забвљежен милошћу Божјом и јуваштвом мусломана. Краља смо заробили. Он је имао у рукама снажну ограду, знак своје вјере — Крст, Хришћани се не подвргавају опасности прије него њега понесу пред својом војском. Они су лећели околу њега, као лепирице ноћу око свијеће. Срца се њихова окупљају под његовијем кровом. Они се боре под Св. знаком очајнички. Они држе Крст за најтврђе везе, које их саједињавају, необоривим бедемом, који их заштићује сваки дан.“ — Напротив, била је велика невоља за Хришћане. Ричард Инглешки, који је трећу крсташку војску пред-

водно, заузме Птолемаиду и почне водити преговоре са Саладином о миру. Ричард је обећавао Саладину, да ће поћи из Палестине, само ако овај поврати хришћанима Јерусалим и Часни Крст. Но Саладин му на то одговори: „Јерусалим није вама никад припадао. Ми ћемо преступити, ако вам га дамо. Све угодности и предлози о миру неће ме приморати, да ја повратим хришћанима — одвратни ми -- њин знак вјере.“ Исто овако Саладин одговори и императору грчкоме и цару грузинскоме, кад су ови искали да откупе Св. Крст.

Видећи упорност Саладинову, Ричард уговори са њиме примирије, у којему није било ни спомена о Св. Крсту. За овим подиже се и сврши и четврта крсташка војна, која није донијела хришћанима никакве користи, нити је пак имала каквога историјскога утицаја на судбу животворнога Крста.

Године 1204 крене се и пета крсташка војска. Ову је војску предводио граф Балдуин Фландрски и венецијански дож Генрих Дондоло. Ови крстоносци, мјесто да ослободе хришћанске светиње у Палестини, они се задовоље са пљачком Константинопоља, гдје међу осталијем светињама понесу из Константинопоља и неколико честица Часнога Крста.

Један дио Часнога Крста понио је из Константинопоља абат Базелски, епископ Мартин Литц. Генрих Дондоло узео је из Константинопољског дворца Часнога Крста, који је некад Јелена даровала својему сину Константину, и даровао са је Венецији, и наредио је, те се ова честица крста носила за вријеме поласка са војском, а сам Балдуин узео је из Вукелеонског дворца дио часнога Древа, около фунта тежине и даровао га францускоме краљу, Филипу Августу.

Мало послје ових догађаја пође из Јевропе и шеста крсташка војска, коју је предводио Угарски Краљ Андрија II и краљ Јерусалимски. Војска се улогори код потока Кисова. У око међу војску дође патријарх са оном честицом часнога Крста, те је била спасена у битки код Тиверијаде (са Саладином). Војска, одушевљена, присуством Часнога дрва крене на сусрет непријатељу са неописатом храброшћу, али непријатељ нигдје им није стао на пут и они дођу до ријеке Јордана, одакле се, пошто се измију Јорданском водом, поврате у Птолемаиду.

У 1219 години Крстани освоје град Дамијету и науме да иду и пут столице Јегипта. Мусломани се од овога јако уплаше и потраже од Крстоносаца мир, обећавајући, да ће им оставити у руке Даметијету и све Палестинске градове, које је Саладин био освојио. Мир је овај изгледао врло повољан, али римски

легат, Кардинал Пелагије, затражи, да се војна настави и његова воља буде испуњена. Крсташка војска пође даље, но пошто уђу у једну долину, онда мусломани пуште на њих воду, те кад виде крсташи, да ће их потоцити, они тада потраже мира од њих и обећају им оставити Дометију, али само да их ови пуште, да се слободно врате у Палестину и да им поврате Часни Крст, којег је Саладин био заплијенио, на што ови и пристају. 1221 године Крсташи предаду мухамеданцима Дометију, а они приме Св. Крст, који је у њих био у плијену више од 30 година и поврате се са њим у Палестину.

Од овога времена Св. Крст није изношен из Јерусалима, само што је неколико пута прелазео заједно са градом из руку побјеђенијех у руке побједитеља, док на пошљетку Јерусалим не потпадне под власт Отоманске Порте, под чијом се влашћу и данас налази. Св. Крст и данас се тамо налази. Он се чува у Ћивоту, у храму Христова Воскресенија, у олтару саборне грчке цркве. Честице од Часнога Крста, које су се развијеле у разна времена, чувају се у разнијем градовима хришћанскога свијета. Такође се од њега налазе честице у Москви и Петрограду, а знаменит је и дво од њега, те се налази у манастиру Исириопотаму, у Атонској гори, а такође и у српском манастиру Хилендару налази се од њега 24 драма.

Св. Православна црква ублажавајући Св. Крст, установила је неколика његова празника у години. Тако: седмога Маја светкује се појава звезданог Крста у Јерусалиму, о којој је писао Св. Кирило Јерусалимски тадашњему императору Констанцију.

Првога Августа празнује се происхожденије Часнога Крста за спомен побједа, које су у једно вријеме одржали, у XII. вијеку, Књаз Андрија Богољубски над Бугарима и император Мануило над Сарацинима. Обојица су видјели пад својом војском чудесне знакове Крста. (Происхожденије се зове за то, што је у овај дан Он изношен — происходил — из царскијех палата, да га народ види и да му се поклони). Четрнаестога Септембра празнује се у част његова проналаска царицом Јеленом, у Јерусалиму, и „Воздвиженије“ његово патријархом Макаријем, да га народ види и поклони му се. У овај се дан спомиње и успомена повратка Часнога Крста из Персијскога плијена за вријеме Ираклија. (западни списатељ Силеберт тврди, да је Ираклије установио за то особити дан празника, који се тек доцније сајединио са празником Воздвиженија).

На пошљетку св. Црква је означила читаву седмицу дана на поклоњење Часноме Крсту, и то средњу Великога Поста.

Тежак је и трудан пут покајања, којијем хришћанин иде у св. велики пост. Половина је пута — поста свршено, а овдје, на сред овога пута, св. Црква износи св. Крст за утјеху и укрепљење хришћана, да би они, поклонивши му се, добили од њега благодатну силу и помоћ, да могу и другу половину тога тешкога путовања пријећи, добивши помоћ од Крста, као уморан путник кад нађе хлада под каквијем густијем дрветом и извор воде хладне.

Ко се право крети и крсту се моли, томе ће и помоћи.

Н. С. богословац.

О М И Л И Ј Е

НАПИСАО Дионисије Миковић, игуман.
 NACIONALNA BIBLIOTEKA (Наставк.)

CRNE GORE ĐURĐE
 CRNOJEVIĆ

V. О гулама.

Љубазни моји! Гусле се спомину још у старом завјету; свети пророк Мојсије вели за Јувела, сина Ламехова и Аде, прве жене: „Сеј бише показав њ пјвницу и гусли (1. Бит. 4. 21.)

Источни народи одушевљавали су се за свирком. Код њих је постојао обичај, да свечаности у славу божества увеличавају: свирком и пјесмом.

Свирку су употребљавали и при веселим и тужним свечаностима. Израилђани су на црвеном мору играли коло ударајући у „бумбе.“ Започињала им је Марија, пророчица, сестра Аронова: Глагољуци: поимъ Господеви славно бо прославися“ (Исх. 15 21.)

И Србин је гусле миловао; он је и њих донио из Азије у земље, у којима данас слави Бога и србује; без њих Србин није славио славе, ни себи саградио куће.

Звуци тајанствених струна са јавор-гусала пратиле су српске молбе, оејсћаје и уздисаје до престола оца небеснога. Гусле су у читулу српског пјесништва забиљежиле: жупан-

ску, краљевску, царску, деспотску, књажевску и сужањску српску прошлост; оне га пратиле у бој ради свете вјере православне и драге слободе оне му у сусрет излазиле: са вијенцем славе, што се вршњачи са сунцем и похваљеним споменом српског имена; и челичиле у добу робовања, а снагда величају и славиле код свију народа, и код свију завист изазивале. На српскијем јавор-гуслама исписано је свједочанство о некадашњој српској слави и величини; оне су дивни свједок, да је Србин у претешким бурним часовима знао у својој души, у срцу, уму и разуму сачувати неокврњено све, што му је: узвишено, мило, свето и племенито! На њима се чита жалосни спомен црне судбине српског сужанства петстотвјечног и више шест љета, и на њима свевјековна слава овога свијета.

Српске гусле! Та оне су пуне и препуне славе и похвале за наше добре и честите краљеве и царе, књажеве и свештенике, за банове и војводе, за све вјерне и дичне косовске осветнике; а пуне су клетве, жигосања и презрења за братоубице, за издајце, за све неваљалце и одроде: дома и образа, свете вјере и свега српског поноса, оне звоне вијести благовјести: да ће Србин свући са себе црну хаљину сужанства и обући опет ону ошћу, свечану народне слободе, коју му је Душан сакројио, а коју међусобна неслога српске господштине стрпа у једно са царском круном у дубоки косовски гроб, оне су освјештане св. Пепелом калуђера Саве Немањића, ког на Врачару сагоре невјерни Синап-паша; и навјешћују, да ће из тог светог пепела од царског кољена, царски се плод родити; оне су улиле вољу у одлучни, јаки и јуначни дух свих српских витезова према светом великом дјелу ускренућа свесрпске величине и слободе; оне су вјенчале круном вјечног завидног спомена нашег: Милоша и Марка, Косачића и Теплицу, Југовиће, Љутицу Богдана и Страхињу Бана, витешкога богомољца митроносца Данила Петровића, Његуша, и све пошљедоватеље узвишене благословене куће Његове; бесмртнога Карађорђа и Обреновића; крилатога Релју од Новог Пазара; Јанковића и Смиљанића од Котара, Милетића од покојне српске Војводине и све, ама све и свуда, старе и нове српске јунаке и поштењаке, и херојске им врлине препоручиле вјечном спомену и благослову свете православне цркве; њихови су звуци и у владалачкој палати и сиромашној појати испуњали груди радости и поноса према сваком племенитом родољубном дјелу, а жалости и презрења према сваком неплеменитом и неродољубном.

Љубазни моји, српска браћо мила! Стефан Неманић, прво-вјенчани српски краљ, у калуђерству названи Симеон, који свет цјелокупан почива у Студеници, за својим краљевским еголом весело је госте... с чиме! Погодите! није с никаквом другом свирком, него уз гусле пјевајући. — А Петар I. Петровић Његуш, митрополит и господар херојске српске Црне Горе, који свет цјелокупан почива у Цетињском манастиру, за гусле је пјесме пјевао, и у гулама, а по слијепом Ђуру Милутиновићу, шиљао писма у братску Србију и примао писма кроз турске ордије од српскога „Вожда“ Карађорђа, а све за дјело велико, свето и племенито, за дјело српског ослобођења и ујединења. Бранко зове гусле:

„Гусле моје, овамо те мало!
Амо и ти танано гудало!
Да превучем, да мало загудим,
Да ми срцу одлане у грудим!“

на у пјесми позива Српство у коло жељеног јединства. Јовановић вели унуку: „Да гусле целива“, а Сундечић благосиља руку, која је гусле ~~поздравља~~ **NACIONALNA**, а и Петар други повикује:

Врвџе! Оџи! Клући не чују,
Ту је мртва и кућа и људи
CRNE GORE BURBE

А ко би још могао избројити ~~Српске~~ **Српске** ~~Српске~~ **Српске** нове пјеснике, који славе гусле, ради славе милог рода?

Гусле искрешу пјесму, као огњило искру из кремента, а св. Василије Велики приказује творца складних, родољубних и побожних пјесама, као: пуна доброте, милоште, поштења и Божије љубави, повикујући:

Ибо кто можетъ почитатъ себѣ врагомъ того, съ нимже единъ гласъ къ Богу возсылаетъ? А за пјесму између осталог вели: Пјесма је души утјеха; извор спокојства; угаситељ рђавијех мисли и душевне љутине; ђавољски прогонитељ и апостолски привлачитељ, болесницима оружије у ноћи, а здравијема одмор од дневнијех трудова; дјеци утврђење, младићима красота, старцима утјеха, женскињи дивни украс; она пустиње насељава, и „изъ каменнаго сердца слезы изводитъ“ (Бес. на I псал.)

Па смије ли вједна српска кућа бити без гусала? Не би смјела, али на жалост нема их ни педесета! У српскијем кућама о Божићу, о Крсном имену, о црквеним славама „армоника“ и друге туђе свирке замијениле наше љепше гусле, пуне високог и похваљеног значаја! Јест, то је жалосна истина!

Србин је гусле правио истим оружјем, којим је душмане сјекао, па уз њих пјевао у Божију славу и опјевао своја велика и јуначка дјела; гусле су славна и крвава српска историја; њима и светим нашим манастирима много и премного дугујемо, што данас живимо, што србујемо и српским се светињама поносимо! Па, ако гусле не бисмо миловали и у кући их држали као предмет особитог оправданог поштовања, и уз њих пјевали у Божију славу, и у славу свију светитеља, српску славу, и српско страдање тад би грдно згријешили пред Божијом правдом, пред свијешћу, и благодарношћу, и са правом би нам се примијениле Соломонове ријечи: Убо заблудихомъ отъ пути истиннаго (прем. 5. 6.)

Немојмо, браћо, немојмо сестре, ниједну свирку препоставити нашим српским гуслама, јер ни једна нема оног значаја и заслуге за нас, као српске гусле. Њима дивно мјесто у својој кући начинимо, пока свагда гусле буду поносно обиљежје српске куће. Гусле короту немају: уз њих свагда пјевајмо неизрециву Божију славу, и своју славну и тешку прошлост, па тако.... са поуздањем зацјевајмо са св. пророком Исаијем: С' нами Богъ. Разум ите язицы, и поварителси, услышите даже до послѣднихъ земли, могуши вокарити се: Како аще бо паки можете, паки побъждени будете: и иже аще совети совѣщаете, разорити Господъ, и слово, еже аще возглаголете, не пребудетъ въ васъ, яко с' нами Богъ. (8. 9. 10.) Амин.

ПОТРЕБА ТЈЕЛЕСНОГ ВЈЕЖБАЊА.

Стара изрека „mens sana in corpore sano“ сваки се час чује: њу понављају и родитељи, и учитељи, и школске власти. Пошто је ова изрека постала девиза свију онијех, који се баве или им је на срцу васпитање омладине, могли бисмо мислити, да бар данас, при крају деветнаестог вијека, кад је и модерна физиологија потврдила ту изреку, у свијем земљама тече правилно васпитавање дјеце. На жалост тога не видимо код већине држава: ода свуда се чује запјевка: дјеца нам пронадоше од претрианости развијем предметима; дјеца немају кад да се играју, да се физично развијају, јер не могу савладати мноштво научне грађе, што се у њих кљука. И ако се на све стране увиђа, да

је то заиста тако, ипак не видимо, да се и у једној држави озбиљно почело радити, да се томе злу стане на пут. Ако се гдје што и предузимље — то је врло познато. Л. П., који редовно прати развитак природнијех наука и своје реферате доноси у чувеном руском листу „Новом Времену“, обратио је пажњу и на питање, које занима и мора занимати свакога, а не само васпитаче, а то је на потребу тјелесног вјежбања. Пошто се и у цијелом Српству, гдје год има школа, највиша пажња обраћа, јесу ли дјеца што и како научила, а најмање се пажње поклања уопште васпитању, а особито физичном, неће бити згорег да у нашем листу у изводу донесемо, што има главније у реферату Л. П. (Елне).

Познати францески писац Жил Симон, говорећи о једностраности школског васпитања у Францеској, чини следеће опаске, које се могу примијенити и начину васпитавања уопште у нашим српскијем школама. „Ученици, прелазећи од францеске риторике хемији, од њемачког језика историји и од латинског математици, изгледају ми, као да су сасвим остављени на вољу судбине. Будући се многи брину о њиховом васпитању, они остају невоспитани. *Имамо ми учитеља, али немамо васпитатеља; имамо слушање и ученика, али немамо васпитаника; имамо образовања, али немамо васпитања.* Ми стварамо професоре, докторе, учитеље, а о човјеку нико и не мисли, напротив, ми употребљавамо 15 година на то, да му уништимо мушку снагу, све његове карактерне особине. Ми пуштамо у свијет смијешне мале кинезе, у којих савршено нема мишића, који не умију ни прескочити преко јарка, ни метати из пушке, нити узјахати на коња, нити самом себи или ближњем дати добар савјет, који не знаду ништа, што би им требало знати, али су за то натоварени разнијем бескориснијем знањима, која они врло радо испољавају у писму или ријечима у свакој згодној и незгодној прилици. Ови људи не могу ходити, што се неће за *ручицу водити.* Треба, да их друштво води, као што се то чинило, док су у школи били, гдје су их учили, да буду пасивни. Ви мислите, да ће од њих постати грађани? Да, ко постане грађанин, мора најпрвије бити *човјек.*“

Овај штетни утицај једностраног, тако званог „умног“ васпитања, на уштрб физичног, против чега у потоње вријеме, и то основно, почињу се у друштву подизати гласови, особито јасно и потпуно објаснио је чувени Спенсер. Много је било написано последије Спенсера истраживања и расправа о штетном утицају једностраног умног васпитања, али и до данас објашње-

ња инглеског филозофа су најтемељитија, и он је изнио најтачнију оцјену главнијих основа, које треба да послуже као камен темељац правилне системе васпитања, и која се и дан данас не узимљу у обзир у савременој системи васпитања омладине.

Природа је, вели Спенсер, тачни рачунџија. Ако од ње захтјевају више, него је у стању дати, она ће одржати равнотежу, одузевши на другом мјесту. Кад је пуштају, да она иде својим путем и старају се само о томе, да на њеном расположењу буде у довољној количини ваљани сирови материјал, потребни за тјелесну и умну храну, удешену према узрасту, она ствара личност више или мање развјену. Ако се пак старају, да прије времена или прекомјерно развију какавгод засебни дио, природа се истина противи, али најпослије уступа, али почем јој у овом случају ваља вршити ванредну радњу, она оставља неизвршену другу, важнију работу.

Не треба никад заборавити, да је сума животне енергије, коју има тијело у извјесно вријеме, ограничена, те се не да замислити, да се може добити више позитивнијех резултата од извјесне одређене количине. Код дјете, младића потребе ове животне енергије врло су многобројне и морају се задовољити; потрошак можда материје због свакодневног умног рада треба да се накнади; растење тијела и мозга такође потребује хране у довољној количини.

Да се прида сувишак енергије једном дијелу — мора се одузети од другог. За то је јасно, да, ако у младости потрошак умног труда превиси оно, што је припремила природа организма, — друге потребе његове под сваки начин неће као што треба бити задовољене, и штетне пошљедице од овакве једностраности нећемо дуго ишчекивати.

Кад је таква физична реакција неминовна, пита се онда, каква корист може бити од овакове „ванредне прећеране културе мозга?“ Познати природњак Исидор Сент-Илер давно је већ одредио онај физиолошки закон, да међу растом и развићем постоји антагонизам: јачи рад у корист раста вуче за собом застајање, па и прекидање развитка и обратно.

Као лијеп примјер за то могу послужити ларва и нимфа каквог инсекта: у ларве увећање обима тијела бива врло брзо, али устројство остаје просто. Код нимфе, напротив, обим тијела готово се не увеличава; животињица пита више у овом периоду губи нешто од своје тежине, али за то израђивање сложенијег организма бива врло нагло. Наравно, таквог очитог антагонизма

међу растом и развитком не можемо опазити међу вишим бићима. Ипак и овдје, уопште узевши, поменути физиолошки закон задржава своју снагу. За људски организам појав тог закона особито јасно се види, кад упоредимо развитак и раст код оба пола. Дјевојчица и тјелесно и умно брже се развија, али и престаје расти брже, него дјетић. Тјелесни и умни развитак овог потоњег бива лаганије управ за то, што растење дуже траје. Кад су код дјевојке све способности у потпуном цвијету, младић, којег је животна енергија окренута на повећање обима организације, види нам се мање савршен у саставу, што се јасно изражава, кад се сравни његово односно неокретно тијело и ум са онијем код дјевојке.

Закон Сент-Илера, будући вјеран односно цијелог, остаје такав и односно сваког појединог дијела организма. Ненормална брзина у развиту, т. ј. у осложњавању строја извјесног органа, условљава прије времена застајање у његовом расту, и ово бива са органом ума тако исто неизбјежно, као и са сваким другим органом. Мозак, маса којег првијех година и ако је односно и велика, али се одликује крајње несавршенијем стројем, може се, наравно, нагло усавишавати, ако га будемо побуђивати у овом раном периоду прекомјернијем вјежбањима. У коначном резултату неминујемо морћемо доћи назадак и у расту и у снази овог врло важног органа. Његово пасивно и прије времена развиће одазваће се врло зло на његовом расту, његовом нормалном саставу, и мјесто развитка у ствари добиће се сви знаци дегенерације — *израђања*.

Ко се односно овог сумња, нек се сјети овом приликом оне прије времена зреле дјеце и младића, који у почетку чине велике успјехе, и *много обећају*, а за тим на једанпут застану у свом умном развиту и најпослије жестоко изневјере велике наде својих родитеља...

Али пошљедице једностраног умног вјежбања, на уштрб физичном, не одзивљу се на самом мозгу. Међу умним, уопште психичним и општим физиолошким радом организма постоји тијесна нераздвојна свеза. Не може се силовати умни развитак, а да се не уназади тјелесни; није могуће прекомјерно напрезати психичан рад, а да уз то не страдају све физичне радње организма. Сваком је познато, скаквом се снагом свако психично, у појединости и умно узбуђење одазивље на сваривању хране, крвотоку, дисању, дакле и на свијем основнијем органскијем радњама хранења, понављања градива, цијеле животне измјене. Може ли цвјетати и напредовати тијело са сла-

бијем и лаганијем пробављањем, те и вољом за јело, са слабијем крвотоком, и недовољнијем сваривањем и слабијем дисањем? Потпуно остварење свакојег животног рада предпоставља, међу осталијем, снабдјевање организма „добром“ крвљу. Без довољне количине „добре“ крви ни једна жлијезда не може вршити, као што треба, своје лучење, ни један од унутрашњих органа није у стању извршити тачно своју дужност. Без довољне количине крви ни један живац, ни један мишић, нити икакво градиво може се потпуно надомирити. Без довољне количине добре крви раст нити може бити бујан, ни трајан.

Промислите, какве морају бити пошљедице, кад слаб желудац снабдјева младо растуће тијело крвљу, недовољном односно количине, кад ослабјело срце разгони ову слабу крв са неприродном лаганошћу, а плућа, која такође слабо раде, нијесу у стању очистити је од штетних материја по организам производа окисљавања (оксидације). Међу тим и овај слаби желудац, и ово лабаво срце, и ова недоразвијена плућа са упалијем прсима пошљедице су поглавитог вјежбања мозга и у свези с тим слабог, недовољног кретања и пребивања у затвореном, поквареном ваздуху, особито у затворенијем заводима.

Није чуда при оваквој култури мозга, ако он ослаби омлитави, и његови власници не могу да иду без нечије помоћи, не могу бити способни за други који рад, до пасивно животарење.

Добро би још било, кад би данашња система „пунења главе коликогод могла се оправдати „богаштвом“ задобивенијех знања. Па и тога нема, нити може бити: ум, као и тијело, као што добро каже Спенсер, у стању је усвајати хранљиви материјал само до извјесног степена. Ако га претоваримо чињеницама у већој количини, него што је у стању усвојити, он ће то одмах одбацити, или може врло лако настати растројство мозга, као што бива растројство желудца ушљед прекомјерног и честог претрпавања желудца храном. И као год што прећераност у јелу изазивље чисто одвратност према овом или оном јелу, исто тако и још већем степену претрпавање главе у стању је изазвати мржњу, а чисто и одвратност према „књигама“. Пошљедица је: мјесто свјесне тежње к продужењу културе, која се рађа ушљед разумног васпитања, опажа се подуже у противном правцу кретање.

Присталице системе „набијања главе“ озбиљно су увјерени, као што се види, да је трпањем сировине, коју они зову знањем, све учињено; а они заборавају, да није важност у

количини, но у каквоћи, т. ј. она управ организација знања, за коју треба вријеме и *самостално мишљење*.

Још је чувени Хумболт говорио, да се тумачење природе потањује, кад се њен опис растеже одвећ великим прикупљањем појединијех чињеница, — истина, на жалост, коју често данас заборављају учени љубитељи „потанкости.“ То се исто, вели Спенсер, опажа и односно прогреса индивидуалног ума: он се преоптерећава и забуњује се премногим тешко усвајаним знањем; јер не вриједи оно знање, које се прикупља у виду умног сала, него оно, које се претвара у умне мишиће.

Најпослије, не треба губити из вида и другу врло важну околност, коју опет смећу с ума присталице системе „пунења главе“, управ: ко у брзи о умној култури омладине заборавља њихово тијело, онај губи из вида, да успјех у животу зависи више од енергије, него од знања, и да система, која пренуња главу знањем, и енергију поткопава, сама себе убија. Силна воља и неуморан рад — ови индикатори обилатости животне енергије — често искупљују велике мање васпитања, а та иста енергија у свези са разумном мјером васпитања, која се може постићи, не жртвујући здравље, у стању је прибавити потпуну побједу над такмацима, ослабљенијем прекомјернијем умнијем радом, па нека је то какво чудо научености.

Ништа, може бити, вели исти енглески филозоф, неће при-
близити у такој мјери оно вријеме, кад ће почети бринути се подједнако о тијелу и о уму, као ширење мишљења, да је одржавање здравља *дужности*. Малина, као што се види, нијесу свјесни, да има нешто, што би се могло назвати *физична нарав-ственост*. Људи обично говоре и поступају на основу оне идеје, да они имаду право поступати са својим тијелом како им је воља.

Н. Н.

(Свршиће се.)

***

ПАЛЕСТИНА ПОД ВЛАШЉУ ХРИШЋАНСКИЈЕХ ИМПЕРАТОРА (Од 326—636.)

VIII.

Признање Јерусалима патријаршијом 421—461. год.

(Од Алфонза Куре. С рускога превода М. Никифор.)

(Н а с т а в а к.)

По смрти Јерусалимског епископа Праила, који је, како треба узети, умро у 421. години, његов наслѣдник био је Јувеналије, којѣга судба и живот, до његовог изабрања, остају са свијем непознати. Праил, и ако се не рачуна међу велике Јерусалимске епископе, достигао је оно, што је залуду искао још Св. Макарије у отаца Никејскога сабора, и што није могло испасти за руком ни упорноме труду Св. Кирила.

Јувеналије почео је своју радњу јавнијем уплијетом у права митрополитѣ Кесаријскијех и није пристајао, вјешто и са безмјернијем упорством, нажити за својом намјером, доклеп је год на пошљетку и постигао, јер замјеници Евсевија, Акакија и Евзоја нијесу имали снаге ни значаја својијех предходника. Послије Геласија, рођака Св. Кирила, и Јована, који није омао никаква значаја, Кесаријски престо заузимају Влѣговије, најприје друг, а послије противник Јована Златоустог, и Домниц, којѣга је завладичио Прокл Јерусалимски, и име његово не зна се да ли би и дошло до нас, да га Теодорит случајно не помиње, говорећи о једноме правилу црквеном. У таквом случају Јувеналије, да достигне своју цијѣљ, није имао сметње од стране митрополитѣ Кесаријскијех, него од стране патријарха Антијохијскијех, који су били највиша духовна лица на истоку, и који су се у томе спору опирали на Кирила Александријског. Његов рад у истој борби око првјенства Јерусалимског пријестола, сметао је мали долазак у Јерусалим Јерменског историка Мојсија и освећење заједно са два позната у то вријеме свештаника: Исихија и Пасариона, цркве у новоподигнутој лаври Св. Јевтимија, у Јерихонскијем горама, на седам миља растојања од Јерусалима.

Борбу за првјенство Јерусалимскога пријестола Јувеналије је почео на сљедећи начин. Сараџини, које је Св. Јевтимије обратио у хришћанство, и који су се настанили около његовог манастира, подигли су у средини својега новог града цркву и молили су, да им поставе епископа. Изабрати и рукоположити тога владуку

припадало је по праву Домнину, митрополиту Кесаријскоме; но Св. Јевтимије није се обратио њему него епископу Јерусалимском Јувеналију, који је, по његовој молби, произвео за епископа у Парамбол старјешину тога племена, који је добио име при крштењу Петар. Таккво уплијетање Јувеналијево у права митрополита Кесаријског остало је без икаква противљења од стране њихова и Јувеналије, охрабрен њином слабоћом, продужио је постављати епископе не само у Палестини, него и у Аравији и Финикији с намјером да потчини Јерусалиму све азијатске цркве, и да он постане највишим духовним лицем на истоку. Разумије се да такво присвајање требало је да је приознато и одобрено цијелом црквом и писмо, које је Јувеналију послао у то доба папа Целестин, давало му је као неку наду, да ће се у брзо остварити његове силне жеље. Та писма посланица саопштавала је Јувеналију, да је Константинопољски патријарх пао у јерес, јер је устао противу таинства ваплоћења и да је порицао у Исусу Христу саједињење двају јестаства, божанског и човјечанског, те да је због тога био осуђен на Римском сабору. Патријарха Константинопољског Несторија у тој јереси обличио је Кирило Александријски, а папа га у Риму саборно осудио, што смо већ горе видјели, и особитом посланицом обавијестили су о томе Јувеналија. Та се посланица потврди одмах другом посланицом од Кирила Александријског, а за тијем одма Јувеналије добије позив, да иде на васконски сабор у Ефес, који је сазват да суде Несторија. Јувеналије дошао је на сабор у друштву Палестинскијех епископа, над којијема је он имао велики утицај и који су му остали за вазда вјерни, као: Санд Фјенски, Теодул Елулски, Петар Парамболски, Павлијан Масомски, Павле Антедонски, Нестор Гаски, Фид Јафски, Роман Рофијски, Јован Сикамазонски и Енепије Максимијанопољски.

На сабору Јувеналије је са својим епископима заузео угледан положај, како би му користило у случају нужде за право славне, кад буде потреба, те да га подрже најугледнији Аријански епископи. Он се вјештачки користовао таквијем околностима за изјаву својих претензија, а тијем још више, што они, којијема је било и интересу, да та његова потраживања одбију, нијесу присуствовали на сбору. Кесаријски митрополит није бие дошао у Ефес, а Антиохијски патријарх показао се непријатељски према сабору, чему је био узрок Јувеналије, јер, користећи се закасњењем патријарха Антиохијског, он пошто је дошао у Ефес, наговори саборске чланове, да не чекају патријарха Антиохијског, него да почну свој рад около разгледања

суда над Несторијем. Но тек што су изrekli осуду над Несторијем, а патријарх Антиохијски приспије на сабор и, видећи што се догодило, увријеђен таквом немарношћу према њему, одма састави од својих викарних епископа други сабор, на којему осуди све главне епископе противне му партије. Користећи се таквом околношћу Јувеналије затражи од сабора, да га не само над три епископије: Палестину, Аравију и Финикију потврде, као најглавнијег епископа, него затражи и првијенство Јерусалимском пријестолу над Антиохијскијем. Успјех Јувеналијев изгледао је, као да је обезбјеђен, него он наиђе на изненадни отпор од стране самога предсједника сабора, Кирила Александријског, који није могао да трпи такво јавно рушење црквенијех установа, доказао је немогућност грамата, које је Јувеналије предложио сабору, и учинио је, те је сабор одбио његово изискивање, а још је писао и папи у Рим, опомињући га, да се чува сплетака Јуvenusовијех. Бојећи се Кирило, да Јувеналије, увријеђен тијем одбијањем, не здружи се с противном партијом патријарха Антиохијског, у неколико, привидно, ублажи Јувеналија, давајући му паду да ће му се у будуће жеља испунити. Стрешња Кирилова изгледала је неоснована, јер потраживање Јувеналијево срело је од стране присталица патријарха Антиохијског још виши отпор, а преко тога су и тужбу императору написали противу Јувеналија, битускујући га за рукоположење и ушлекавање у права Антиохијскога патријарха.

Слаби успјех је побркао Јувеналија, и он, пошто се поврати у Јерусалим, рукоположи и посвети за епископа у Јерусалиму једнога од својих приврженика. Такво јавно упорство пробудило је незадовољство и међу православнима, и покренуо се говор и питање, да се Јувеналије свргне са Јерусалимског пријестола. Томе се свргнућу успротиви и стане на пут Кирило Александријски и Прокло Константинопољски, због тога што су били страшно нападнути, да се Кирило морао правдати, позивајући се на узмућено вријеме и страх да се не би повећао број јеретика. И заиста страховање Кирилово, на жалост, оправдало се.

У то вријеме настојатељ Евтихије у Константинопољу проповиједао је нову јерес, по којој је он у Исусу Храсту признавао само једну — Божанствену — природу. Његов покровитељ, Диоскор Александријски, Замјеник св. Кирила, и Евнух Хрисафије, намисле да авторитет васионског сабора противупоставе противном помјесном сабору Константинопољских епископа, на коме су осудили Евтихија, и император Теодосије, подавши се њиноме утицају, сазвао је сабор у Ефесу. Јувена-

лије Јерусалимски и Диоскор Александријски били су прваци тога сабора, који је, благодарећи своме насиљу и незаконитости, добио име „Разбојнички Ефески Сабор“.

У самом насиљу, које се свршило смрћу Св. Флавијана Константинопољског, који је био најжешћи противник јереси, Јувеналије није био саучесник, али се не може одрећи, да само благодарећи особитом напору Јувеналијевом на сабору, могла се поунити она знаменита празнина, на коју су присуствујући епископи потписали, и не знајући, свргнуће св. Флавијана. За такву помоћ Јувеналије добије од императора неколике грамате, у којима га је признавао митрополитом над све три Палестине. На томе сабору Јувеналије заузимао је више мјесто од Домна, патријарха Антиохијског, који је био рођак и замјеник првог патријарха, те се на првоме Ефеском сабору био оцијепио, и Домаи је био некад ученик Св. Јевтимија, а рукоположио га је за ђакона исти Јувеналије. Домаи није никад хтио пристати на осуду свргнућа Св. Флавијана, и Диоскор је наредио, да и њега оборе са престола, и он се поврати код свога првог учитеља, Св. Јевтимија, и у близини његовој окончао је своје дане.

Таквијем начином Јувеналије постигао је своју цијељ и био је, ако и међу јеретима, први азијатски епископ; но годину дана последије ствар се допала измијенила, да у мало нијесу Јувеналија оборили са престола.

Пошто је император Теодосије умро, његов наслједник Маркијан и Пулхерија били су покровитељи православља и по молби папе Лава Великог сазвали су васионски сабор у Халкидону, да суде Диоскора и Евтихија. Сабор, не гледајући, што је Јувеналије прекинуо сваки одношај са Диоскором, него као његовог првог панагириста и ближњег помоћника удаљио је одмах у почетку са сабора и узео у претрес и његова дјела. Треба признати, да Јувеналије није ни један пут клонуо, слично другијем осуђеницима, до признања своје кривице и није намјеравао искати од сабора опроштење, али тврдо изискивање Палестинских епископа, а и стрепња, да се не произведе у цркви нова јерес и шизма, приморали су сабор, те су Јувеналија оправдали, и он је заузео у сабору угледан положај и био је међу онијема, те су састављали Символ Вјере, којег су сви оци сабора потписали.

Највећа његова смјелост огледа се у томе, што се он, у мало необорен тијем сабором, ријешио, да од истог сабора изради и добије одобрење својијех претензија. Позивајући се на добивене указе, Јувеналије није се устручавао затражити од

императора, да му се ти укажи признаду и потврде; патријарх Антиохијски изнио је супрот тијех друге указе, и развићање тијех указа повјерено је неколицини од царскијех чиновника. Послије врућијех препирака, Јувеналије одрече се од потраживаног права над Финикијом и Аравијом и обрати се сабору са молбом, да му потврде његову јерархичну власт над три Палестине. Чудновато је, да у то вријеме није нико подигао гласа у обрану права митрополита Кесаријског престола. Антиохијски патријарх, и ако је био увријеђен таквијем расцјепом, дао је своје сагласије, и сабор ту молбу Јувеналијеву потврди. Може бити да је сабор то учинио као награду Јувеналију, што је пристао на одлуке саборске, признавши му првјенство, послије Константинопољског, пред свијема патријарсима и даровали су му вишу власт над митрополитима Понта, Азије и Тракије.

Таквијем начином Јерусалим добије црквену власт над цијелом Палестином, право да бира и поставља митрополите у Кесарију, Скитопол, Петру и седамдесет епископа у епархијалне градове и, на пошљетку, да сазива те епископе на помјесне саборе. Кесарија је остала митрополијом прве Палестине и због њенога првог значаја дато јој је првјенство над другијем Палестинским митрополијама, а три године за тијем Иринеј Кесаријски дошао је на помјесни сабор, којег је Јувеналије сазвао у Јерусалиму. Остали Палестински епископи прикључили су се своме новом положају без икаква отпора, признали су и примили установе сабора, противу којијех могли су ласно поставити установе првог Nikeјског сабора.

Једини Антиохијски патријарх, готово одмах по пристанку покајао се и написао је жалбу папи, који му је одговорио повољно. Са тијем се ограничио сваки даљи утицај патријархов, и Јерусалим је за вазда остао митрополијом над три Палестине.

За вријеме упорне борбе за првјенство Јерусалимског престола, особито у Палестини, владала је потпуна тишина, и летописац тога времена помиње само о једном спору између једнога угледног грађанина Никопољског и старјешине сусједног манастира, јер је овај грађанин хтио да присвоји себи земљу тога манастира.

IX.

Св. Јевтимије и царица Евдокија. 451—482 год.

Достигнувши цијељи својијех тежња, да Јерусалимски престо заузме прво мјесто у Палестини, Јерусалимски епископи

одступају од војујућег правца, уступивши то великијем настојатељима и основатељима знатнијех манастира у Палестини, и остављају да они из дубљине својих пустиња, уз помоћ одањих им калуђера, воде даљу борбу противу јереси и јеретика.

Најзнаменитији од тих настојатеља био је у то вријеме св. Јевтимије, о којему смо више, као о калуђеру Фаранске лавре напоменули и то заједно са његовијем сапостником св. Теоктистом, са којим се он заједно удаљио у пустињу. Послије тога св. Јевтимије подигао је знамениту лавру, која је до осмога вијека носила његово име. Около њега израстао је будући нараштај великијех испосника и калуђера, као: св. Сава, Теодосије, Киријак, Фид, Мартирије и Илија. Из његовог манастира изашло је много епископа и два Јерусалимска патријарха, који су својом паством управљали помоћу његовијех савјета и упутстава.

Св. Јевтимија окружавали су и други настојатељи, који и ако су мање познати од њега, али су због свога великог подвига и светињачког живота опет знаменити, као: његов сапостник св. Теоктист, који је био настојатељ пространог манастира, подигнутог против Јевтимијева манастира, на бријегу, над горњим потоком; Теласије, који је био настојатељ манастира близу Скитопоља, чијој ћемо се непоколебљивости брзо дивити; Елијидије, настојатељ манастира св. Висариона у Јерусалиму, којег је Јувеналије изабрао да pazi и одржава Смир и православље међу многобројнијем манастирима палестинским; Геронтије, — настојатељ свију манастира, које је подигла Меланија Млађа, и на пошљетку св. Герасим, који је основао лавру близу ријеке Јордана.

Међу свијема њима био је св. Јевтимије, којег су као свог оца сви слушали, и по његовијем савјетима управљали се. Слава имена његова била је чувена у цијелој Палестини, и само једино име царице Евдоксије, која је у то вријеме наставила се била у Јерусалиму, у неколико је такмачило се с његовијем именом.

Царица Евдокија то је она позната Атинаида, која заузима тако опширно мјесто у историји Византијској, да при говору о њој оживљавају и хладне — беспристрасне странице Александријске хронике. Она је била кћи једног атинског философа; васпитана је била у духу грчке савремене науке и поезије, а уз то обдарена сваком природном љепотом. Она пође у Цариград, гдје, позивајући се на закон, старала се, да уништи завјештај својега оца, који ју је лишио, без свакога основа, на-

шљедства. Њу у Цариграду угледа Теодосије и узме ју за жену, и она постане царица, под именом Евдокија. Одмах иза првог Ефеског сабора она посјети света мјеста, и послѣје њезина свечаног путовање по Азији, дође у Антиохију, гдје је са високог златног престола изговорила особитог садржаја бесеједу у част грађана, а отуд дође у Јерусалим, гдје ју је средла Меланија млађа. Меланија кад је била у Цариграду, била је врло пријатељски дочекана од исте царице. Царица Евдокија разда у Јерусалиму богату милостињу; даровала је за притвор Голготски врло лијепо златни крст, који је био окован драгијем камењем; присуствовала је при освећењу цркве, коју је Меланија подигла у свом четвртом манастиру, и пошто постоји неколика мјесеца у Јерусалиму поврати се опет у Константинопољ.

До осам година Евдокија опет дође у Јерусалим, али не као прије, него као изгнаница. Слабокарактерни Теодосије, који је до тога времена стојао под њенијем утицајем, послуша партију — противну царици, којој је на челу била сестра царева Пулхерија, и убије љубимца царичина Павлина, јер су на њега подозријевали. Горда царица није могла да претрпи такву увреду, те затражи и добије разрешење, да се за вазда удаљи у Јерусалим. У Јерусалиму она дође са пунијем царским сјајем и раскошношћу. Непријатељи царичине у Константинопољу нијесу могли равнодушно гледати на такво раскошно изгнање царичино. Они наговоре Теодосија, да је необходимо потребно убити два свештеника, који су за царицом пошли у Јерусалим. Граф Сатурнин, којег је цар послао из Константинопоља, да ово изврши, нареди, те оба свештеника убију на очи царичине. Незадовољна царица са своје стране нареди, те графа Сатурина прободу, и он падне мртав уз своје жртве. Таква освета наљути Теодосија и позове сва лица, која су састављала свиту царичину, и таквијем начином лишио је свакога знака царскога достојанства. Но развјенчана царица, свеколиким својим богатством, раздајући богату милостињу народу и монасима, господарила је Јерусалимом. Она је у Јерусалиму и по пустињама подигла много цркава, манастира и болница, а близу базалике на гробници Господњој, подигне један прелијепи двор за становање Јерусалимскијем епископима. Обновила је и бедем около Јерусалима, који је био стотину година пред тијем разрушен, налазећи и пророчанство за ту обнову у старијем Јеврејскијем књигама.

Но на жалост, кад је још била у Константинопољу, да би издржала борбу противу Пулхерије и св. Флавија, подржавала је Диоскора и Евтихија. Пошто дочује, каква је судбина постигла Диоскора на Халкидонском сабору, у ком је био саучесник и епископ Јерусалимски Јувеналије, она се тако наљути, да својој љутини није имала граница, и закуне се, да ће се за то осветити Јувеналију.

Први глас да су осудили Диоскора донесе Евдокији калуђер Теодосије, који је својом виком и сплеткама произвео у сабору за неколика минута страشان немир. Овога Теодосија ишћерао је из манастира, у ком је живио, мјесни епископ, и он заражен славољубијем, лутао је од мјеста до мјеста, напрежући све силе својијех сплетака, аа добије себи присталица. Чим је изречен суд над Диоскором у Халкидону, и Јувеналије потврђен за патријарха Јерусалимског, Теодосије са још неколика палестинска понаха дође са сабора у Палестину, разносећи свијем путем гласове, да је сабор изневјерио православљу, и да је примио јерес Несторијеву, и да нагони да се вјерује у два Христа и у два сина Божија. Он је похитао да задобије за себе расположене царице Евдокије, осуђујући Пулхерију, да је она узрок тој заблуди; за тим је тврдио, да је Јувеналије први потписао акт противу Диоскору, само да би му опростили за прву приврженост Ересу, те Душман. Овога Евдокија, у љутини на Јувеналија, и желећи дократи Ојувенију, да није баш са свијем изгубила утицај, ријеши се да подигне истога Теодосија на Јерусалимски престо. Евдокија добије на своју страну све становнике Јерусалимске, који су се издржавали само њезином милостињом, а тако исто добила је на своју страну све монахе и пустињаке, који бранећи Евдокију мишљаху да бране православље. Геронтије, који је био настојатељ над манастирима Меланије млађе, Петар, који је био настојатељ манастира близу Јерихона, св. Герасим, а особито архимандрит Елпидије, којста је Јувеналије поставио да настојава све манастире палестинске, изјавили су, да су уз Теодосија, а против Јувеналија.

Једини св. Јевтимије, којему су епископи Парамболски и Јамнијски похитали саопштити одредбе Халкидонског сабора, које је он потпуно признао за православне, узео је на себе дужност да их заштићује. Његов снажни глас уздржао је многе од заблуде, но милостиња Јевдакијина и расута лаж Теодосијева о решењима саборским повукли су на њину страну много више народа, и ушљед тога породи се шизма, која је трајала читавијех двадесет година.

Не губећи ни мало времена, Евдокија одмах најми војску и наоружа монахе и постави стражу на беду Јерусалимском, којега је она била обновила. Кад се Јувеналије поврати са сабора, са охолошћу због добивеног првијенства Јерусалимског престола, чим уђе у Јерусалим, окружи га гомила свјетине, која затражи од њега да прокуне Халкидонски сабор, и да се одрече својега потписа. Патријарх не хтједне да то учини и узмућена свјетина разиђе се по граду, отвори врата на тавници, побије присталице патријархове, и на пошљетку појуре у базилику гробнице Господње и прогласе Теодосија за патријарха Јерусалимског. Јувеналије, којега је Теодосије хтио убити, да би себи осигурао престо, утече и сакрије се у лаври св. Јевтимија заједно са Домном Александријским. Међу тим Теодосије користећи се временом, што се још нијесу били повратили сви епископи са сабора, похита да постави на упражњена мјеста своје најжешће присталице, као Теодата у Јонији, а у Газу познатог Петра Иверијанца.

(Наставиће се.)

NACIONALNA
BIBLIOTEKA

NOVI PATRIJARH ANTIM VII-ми.
— CRNOJEVIĆ

Нови патријарх цариградски Антим VII је врло познат грчким богословима, јер је написао много црквених дјела. Али проводећи живот у највећој скромности, тишини и у највећем миру и то у малим епархијама, није познат нашој публици, чега ради сам и намјеран, да овдје укратко опишем његов живот.

Антим води поријекло од побожних родитеља; он је син трговца Хр. Цаца; родио се је године 1829 у Плисивици, селу Филијата у Епиру, гдје су му били прибјегли родитељи из Јанина. Пошто су се умирила та мјеста, његови родитељи врате се у Јанине, и једина им брига бијаше, да даду свом сину Антиму средње образовање. Пошто Антим сврши средње школе, узе га отац код себе у трговачку радњу. Али Антим није био наклон да служи Хермеса, његова душа бијаше заузета живом, жарком жељом да служи Бога. Јоаникиј VI-ти, тадашњи митрополит Јанинеки, упознавши младог Антима кроз и кроз, увидјевши његову побожност, сталност карактера, љубав за науку, прими га код себе, заћакони га и пошаље га на остров (два-три сата од Цариграда) Халку, да тамо слуша више теолошке науке. Свршивши ту теологију, и поставши доктор исте врати се у Јанине и проведе прве године у митрополији, гдје се је одао дубоком изучавању богословских питања. Ту је издао: „О Божанству Исуса Христа“, којим дјелом побија Ренанову теорију, и које је дјело отворило њему врата

тамошње средње школе, у којој постаде професором вјеронауке, а у исто вријеме био је и варошки проповједник. У том је положају био до 1869 године, затим постаде епископ Парамитије, гдје је био духовни пастир све до године 1877, то јест за читавих 8 година. Црква, високо цијенећи ову његову духовну службу, именовала га митрополитом Еноса. У том положају оста до године 1889. Када су исте године бирали за патријарха блаженопочившег Дионисија петого, био је Антим позват као члан првог Синода, послјег чега врати се у Енос, гдје чује, да је, без његовог знања и воље, премјештен у митрополију Анхијала; али се није хтио примити тог мјеста, и тако је провео без дужности до 1893 године, саставивши у то вријеме ново дјело у двије свеске: „Вођа побожности“, које садржаваху више од стотину духовних бесједа. Прије двије године кад дође у Цариград да изда то своје дјело, би постављен за митрополита у епархији Корица, чије хришћане нађе у највећој међусобној завади. Он обрати сву своју пажњу, да умири страсти народа, али изненада би премјештен у Епархију Леру и Калимну, гдје је стигао тек мјесец и подана прије но је изабран, јер, кад је крећао пут Смирне, паде у чамцу и извину ногу, чега ради и остаде у Смирни док се је излјечило. Таква је била промисленост новог патријарха Антима VII, који, обдарен разумом не обичним, строг и челична карактера, стиже врхунац своје каријере. Судећи по његовој прошлости, надати се је, да ће одговорити свијем условима свог најузвишенијег позива.

Т.

 NACIONALNA
 Ц В Ђ Е Т Н И К Д У Х О В И Ц
 CRNE GORE ĐURĐE
 Оговарање — осуђивање.
 CRNOJEVIC
 Афоризми.

(Н а с т а в а к.)

Ми желимо, да буду други непогрешиви, а себе не исправљамо (Тома Кемпејски).

Људи су троми, да своја дјела испитују, али су брзи, да туђа истражују (Св. Григорије Богослов).

Праведан човјек не вјерује лако могућности неправедних дјела (Ф. М. Моск.).

Добар човјек мисли, да је сваки добар; а зао и лукав мисли, да је сваки као он (Духовни Марларит).

У кога је срце чисто, тај мисли сваки је добар; а у кога је срце лукаво и страшно, такав мисли, сваки је покварен (Ава Исаија).

Не старај се да истражујеш туђа дјела; у тебе ће се наћи много од онога, у чем подозријеваш другога (Св. Нил Синајски).

Ако мислиш да осуђујеш другога, онда најприје осуђуј себе (Кирил Еп. Мелитоп).

Будимо непристрасни к самим себи, и онда ћемо назда бити праведни према другоме.

Ко ништа не мисли о својим гријесима, тај много рачуна о туђијем.

Ко размишља о својијем недостатцима, тај нема кад да мисли о туђијем. Није паметно оставити мрца у својој кући неоплакана, а ходити те оплакивати туђега (Ава Мојсеј).

Ко има рачуна о својим личним гријесима, тај нема времена да мисли о туђијем, јер није свој протокол још закључио (Цр.).

Не осуђуј другога, да не постанеш достојан сам сеуде (Златоуст).

Један од најкраћијех путова, који води к опроштењу гријехова, јест „не осуђуј“, и ово је пут спасења без поста и бдјенија, без мучења себе и клањања (Св. Јован Љествичник).

Не гледај на туђе погрешке, него на своја зла дјела; за прве нећеш бити питан, а за друге мораш дати рачуна (Св. Димитрије Ростовски).

Ако си и чист од свакога гријеха, и онда не осуђуј, јер са тијем падаш у гријех.

Не осуђуј ни блудника, па и ако си сам чист и невин, јер, Онај, што је казао: „не прелюби сотвори“ (Мат 5. 27.) казао је: „не судите, да не судими будете“ (Лука 6. 37) (Древни Патерик).

Нема гријеха, којег је учинио који буди човјек, којег не би могао и други учинети.

Ко познаје себе и своје недостатке, тај ће све околне сматрати за добре људе, и неће никога моћи осуђивати.

Ко радо мисли о злу, тај ће радо и чињети зло; а ко не воли мислити о злу, тај га неће ни учинети (Цр.).

Не смиј се над туђијем недостатцима, а моли се Богу, да и ти не паднеш у њих. (Св. Јефр. Сирин).

Ако чујеш што рђаво оствори ближњему, онда запечати твоја уста ћутањем; уздахни и помоли се Богу за њега, јер смо и ми, као год и он, немоћни и подложни свакоме гријеху (Св. Тихон Задонски).

Судити другога, то је безстидна јагања Његовог достојанства (Св. Јован Љествичник).

Језик, који оговара и осуђује друге, први је од пакла, јер пакао купи у себе само грешнике, а зао језик и грешне и праведне.

Тежак је гријех осуђивати другога, а највиши степен тога гријеха је: клеветати.

Човјек често пута ружни и клевета онога, који је ближи Богу и спасењу, него он сам (Цр.).

Не осуђуј никога, јер и ако познајеш његов гријех, али његово покајање не знаш (Ава Доротеј).

Чувај се, да не почнеш осуђивати прије, него је Бог тога осудио (Св. Исидор Пелусиот).

Суд Божији још није био, па онда зашто би ти прије Бога почињао судити, јер се човјек може покајати, и грешник исправити.

Број светијех умножава се вазда над бројем грешника (Блажени Августин).

За живота никога не ублажавај, а прије смрти ни за ким не кукај (Св. Јеф. Сирин).

Треба имати вазда на уму оне ријечи мударца: „никад ништа не говори ружно о одеуствујућем лицу.“

Ко строго суди ближњег, тај мржњу исказује према њему с тијем.

И јавне гријехове не треба разглашавати.

Ко је пануо — добро га је исправити, а не смијати се над њим (Св. Јефрем Сирин).

Друг, који те на само изобличава — мудри је љекар; а који те јавно, пред другијема лијечи, тај је ругатељ (Св. Исак Сирин).

Ако хоћеш да туђа дјела испитујеш, онда му испитуј добре стране, а не зле (Златоуст).

Никад не говори о другоме оно, што ти није мило да чујеш да о теби други говори.

Боље је чути о себи хрђави говор, него ли сам говорити хрђаво о другоме (Св. Григорије Богослов).

Ко туђи гријех увеличава, тај себе пред Божијим очима умаљава.

Ко се смије над другијем, тај се руга ономе, који га је створио — „Ругајися челоуџку, раздражаеъ Сотворшаго его (Прит. 175.).

Осуђујући ближњега, ми чинимо злијем и онога, што слуша тај говор, јер ако је зао, постаје горн; а ако је добар — квари се и узима зле мисли о ономе, кога ти пред њим оговараш (Златоуст).

Не само што не треба никога злословити, него не треба ни слушати такве ствари (Златоуст).

Онај, који клевета на другога, и онај, који слуша клевету, оба имају ђаволе у себи — један у језику, а други у ушима (Франц де Саљ).

(Наставиће се.)

—*—

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
Mali dodatak к описивању Манастира Мораче и Добри-
ловине А. Јовићевића, учитеља.

Од С. М. Пушњика.

У више бројева „Просвјете“ читао сам описе поменутих манастира и Свето-Никољске цркве у Ман. Морачи, ђе сам међу осталијем примјетно шледеће:

Нема спомена за пошљедња обновљења Ман. Добриловине, нити његова обновитеља, а тако пак ни за свето-Никољску цркву у Ман. Морачи. Истина, спомиње за ову цркву, да је обновљена 1881 год., али обновитеља исте и великог трудбеника нема, колико да је то само по себи постало; а за Ман. Добриловину ни толико! — Да би читалачка публика добила тачнији појам, постарао сам се да, у колико ми је познато, попуним опис А. Јовићевића и пошљедња обновљења ових светиња предам јавности.

Основање Ман. Добриловине стоји у нагађању. По натпису, који се налази више улазних врата од сјеверне стране, могло би се рачунати, да су га саградил и добродушни Срби; а по предању народњем рачуна се, да га је саградио скромни Њемањић, који из покајања начини 7. задужбина, и да је ово једна од оних седам. Уз народње предање тврди и то, што у близини око Таре и овога ман. има много цркава и ман. разрушених и све једнога плана; али ипак то ћемо оставити на расправу нашим историчима.

Ови Ман. Добриловина Турцима је свакад био у оку и зато је много од њих злостављан, страдао и разрушен бивао. Срби у околини често су се заузимали за његово обновљење, а особито од 1802. год. Ове 1802 год. Срби из исте околине са јеромонахом Арсенијем, који је био пријешао из Србије, покушају, да обнове ову светињу.

Колашински забит Омер-Ага са 40 сејмена (џандара) дође у Ман. и одма нареди Арсенију, да сигура вечеру и преко свега да закоље јарца и педрта да свари у коматима и да донесе на трпезу. Арсеније морао је слушати, али, пошто се свари, није смио донијети пред њих месо са кожом и кочети. Турци се почну избрекивати: дај, кауре, вечеру, а најпређе јарца! Арсеније не смије друго, постави трпезу, принесе јарца, док турци се избече па викну, а шта ти је ово „ћевилнишу“?! зар смо ми пеп да једемо кожу и кочет? уфате Арсенија свежу и на муче живот узму и друго у Ман. изврше по своме бјеспилу. За тим опет Срби из околине 1838 год. добаве изагнатог из Бијеле и страдајућег од Турака Игумана Макарија и почну с њиме обнављати цркву. Колашинци му не даду, но дођу у Ман. 1840 год. уфате Игумана, свежу, пошаљу у Пикшић, ће му Пикшићи посијеку главу и понесу у Мостар, то је било бап у вријеме Смаил-Агине погибије. Колашинци и том приликом што је било направљено поруше, униште и опљачкају. Ман. је тако остао разурнjen до 1866 год. Велики Војвода Мирко Петровић одвећ је имао вољу, да се ови Ман. обнови, да би се посредством истага олакшао велики терет и мучење Србима око Таре и Лима и да би се са истим дало задовољење Кипетану Јоксиму Кнежевићу, Шаранцима и Језерцима, коју мисао усвоји и његов син Ђуз Никола и Митрополит Црногорски Иларион.

Тада упуте Михаила Дожића, Јерођаконa Морачанина, који се спремаше за монашеског свештеника, да дође из Радне мјеста, да види стање Ман. његову имовину и вољу народа за обновљење, чак ако би увидио, нека с народом и радњу уговори. Дожић дође у Шаранце Кип. Јоксиму, који радо шчека. Позову Шаранске главаре и позову Србе из Колашинског округа, да дођу у Ман. Добриловину. Турци, чим то дознаду, издаду строгу наредбу Србима, да ни једни на ту скупиштину не смије доћи, који ли би дошао да главом плати. Дожић са Шаранцима дође у Ман. ће види грдно порушење, предње лице цркве било је изображено. Прозор више улазних врата бјеше непрека, а тако у њему слика великомученика Ђеорђија, коме и ови храм посвећен бјеше непрекао а тако и сва прва рука камена, и на њој дивне живописне слике непрекале. Тако пак унутра много слика бјеше испропадало, нешто од непријатељске руке, а нешто од времена, јер кров на истој цркви бјеше био од лучевог класа, али престари пропао. Од превених утвари само бјеше застало 9 комада књига „Србљака“ и нити имаше која почетка, нити свршетка. За главније утвари казиваху неки старци, да су при првој разури овога Ман. понешене у Ман. Пивски. Натпис више врата тада је преписан и понешен на Цетиње. Иконостас имаше повреде, али доста добро стајаше. Парос цркве бјеше од влака и пржине и велика га нечистоћа уфатила, а највише од дивље звјеради. Од ман. ћелија познаваху се само трагови; а ман. земље нешто посвојили Срби, а нешто Турци. Дожић, пошто у главном већ сазнаде стање Манастира и манастирске имовине, са Капетаном Јоксимом и Шаранцима уговори радњу за обновљење и рад да се почне, када се поново нареди. Дожић се врати на Цетиње, предаде Митрополиту рапорат о Ман. и натпис, којег је

скинуо. Митрополит одмах поднесе Књазу и његовом Оцу, који у исто вријеме ријеше, да се изда наредба и да се радња отпочне.

Митрополит на Тројичин дан пође у Острошки Манастир, на обичну светковину. Ту дође Кап. Јоксим и још неки шарански главари, којима Митрополит нареди и тврдо препоручи, да се ман. радња отпочне. У исто вријеме бјеше дошло неколико Срба из Турске, т. ј. између Таре, Лима и од Бијелог-Поља, који се одма одговоре, да им не даду Турци ту ни доћи, нит могу за Добриловину чути, а камо ли допуштати да се ради, јер то бјеше њино главно ловиште звијеради. Шаранци са тог мјеста поведу мајсторе и отпочну рад. Пошље повратка Митрополитова на Цетине, Велики Војвода предложи Књазу и Митрополиту, да се исти Дожић пошље за настојатеља у Добриловину и да ови рад руководи. Књаз и Митрополит исти предлог одма усвоје и на савјет истијех Дожић се склони, постане свештеником и пође у Добриловину. Ту најпређе буде начињена једна дрвена колиба, покривена смрчевом кором и то је била на брежуљку од сјеверо и сунчано-источне стране цркве! Служила је за стојницу настојатеља и другог. За тим се презиђе прва рука камена на предњем лицу цркве, и прекрије се црква јеловом шиндом. Ови трошак исплатили су Шаранци. За тим је настојатељ предузео крчити земљу од зарасли, около цркве, водити парницу са Србима и Турцима за притиснуте ман. земље, због чега је мање и веће судове турске тражио, и у исто вријеме, да би ослободио Србима из Турске долазак к' цркви; затим нешто о малој помоћи која му је долазила са земаља, а највише од писаније градио је куће и завео школу, а бојећи се од Турака дан и ноћ наоружан је стојао са његовим старим оцем Мијатом, који га није смио оставити као самца напусту мјесту, а у цркву кад би на молитву улазио оружан је био, а његов отац око цркве стражу би му чинио. Ово је у исто вријеме населио је неколико комшија, те је мало слободнији био; те му је за руком изашло два турчина крстити: Омера Нишића у крштењу Петра и Дабана Тоску нареченог у крштењу Јована. *) Тако је у тој бојазни стајало од 1866 до 1875. год., а тада је почео устанак Колашинских Срба против својих мучитеља, који је исти Дожић предводио и у боју на Гостиловини рањен био, али му ране нијесу смеле, нит је од друштва једнога дана изостао.

1877 год. 5 Авг. Апис паша навали с војском од Синајвине т. ј. западне стране и опали Манастир. Притом нападају Турци су доста своје штете претрпјели. Пошто сагоре Ман. куће, Дожић је ту зиму претурио под Ђуровом Пећином, која стоји на сјеверној страни Ман. за 200 метара од истога. Дожић се јако осјећао болестан од ревматизма, којег је добио од непогоде времена, а особито под овом пећином, те тако кад се сврши рат, у 1878 по савјету љекара, а са помоћу Његовог Височанства пође у Хрватску у Крапинске топилице и мало се опорави. Посље тог опорављања врати се у своје мјесто и поправи неки дио куће, у којој се бавио и кад је непријатељ Ман. спалио. Овај настојатељ само је нашао од Ман. утвари, што је споменуто и један котао од 60 ока, т. ј. 90 кила, којег бјеху нашли побожни Војовићи закопана у Јединој гори и пошље га донјели цркви, а друго што је Ман. имао при потоњој разури т. ј. 1877 год. 5 августа, то је Дожић све изнова набавио, а особито 1869 год. кад га је Висока власт

*) Умирити 23 Срба и једну жену у Доњему Колашину, које бјеше вјештина Турака између себе завадили и поклала, тако је олакшао Србима данак турски и међу Србима поставио суд.

црногорска неким народским и црквеним послом шиљала у Сарајево везиру Осман паши и у Мостар митрополиту Прокопију; ту се упознао са царско-руским консулом г. Иларионовим, ђе му Дожић предаде молбеницу, да спроведе консул у Русију за црквенске утвари, и преко истога добије сасуде, одјејанице и приличан број књига, које се утвари и данас налазе у истом манастиру.

Године 1879 на заузеше г. епископа В. Љубише, а на особити предлог митрополита Илариона Његовом Височанству Књазу Николи, који ријеши, да се ови настојатељ пресели у манастир Морачу, Дожић је предао по инвентару све утвари овога манастира кап. Митру Кнежевићу, а он се пресели за настојатеља у поменути манастир, на мјесто архимандрита Митрофана Бана, који бјеше одређен за архимандрита и настојатеља цетињског манастира. Исте године 18 октобра Дожић је дошао у манастир Морачу, ђе је нашао покрај велике свето Успенске малу свето Никољску цркву, која је по предању грађена приђе велике цркви и запушћена и забатаљена. По предању је у истој богослужење прекинуто одма пошто је велика црква саграђена и така је служила за манастирски магазин, а пошље и за барутану, док је црногорска влада саградила барутану 1870 год. далеко један кварат од манастира на јужној страни.

Дожића је јако дирнула ова овако забатаљена светиња прастара, који се више пута заузимао код епископа г. Љубише, а исти код више власти, да би се ова старина обновила, те тако 1881 год. добије Дожић дозволу, да се може обновити и исте год. црква се обнови о трошку манастира, а под надзором новог настојатеља. Исте год. 6 децембра би освештана од истог настојатеља и мјесног свештенства т. ј. на св. Николу, коме је и посвећена, а на имен-дан Књазу Николе и тај дан у истој пошље толико стотина година би отелужена света литургија уз пуцање топова и то у присуству велике масе народа, ђе сам и сам присуств. Био је 82 и 83 год. у два моја дописа доказао сам, да те светковине могу за узор служити и тако је и уобичајено, да се и у будуће ова свечаност овако извршује, које се до сада тачно и вршило,

Исти настојатељ при свом доласку у овај манастир нашао је кров слаб на великој цркви, за којег је више пута ови настојатељ предлагао Његовом Високопреосвештенству г. митрополиту Митрофану, а он Његовом Височанству Књазу Николи, да би се промијенио, којег је Његово Височанство Књаз Никола у 1891—92 и 93 год. о свом трошку и исплати дао промијенити, а под надзором настојатеља Дожића, по чијем се плану кров на великијем вратима и слепкама изради, којег до сада на тај начин није било. Описатељ манастира, Јовићевић, у описивању наводи, ако је ко једну камару обновио у манастир, он га хвали и у вис диже, а онога, што је манастир обновио, велике трудове чинио, манастир украсио и око манастира своју и душманску крв просипао као Дожић — тога се није ни споменуо, али то нека му служи за бољу пажњу.

Колашин, 18 октобра 1884 год.

С. М. путник.

Дужност учитељева о јавним испитима.

Јавни испити у основним школама одређени су за ту цијелу, да се на њима ревидор, који мора извјештај о истијем поднијети просвјетној власти, родитељи и општинске старјешине увјере о трудољубљу и вјештини учитељевој и о напретку ученика. Сваки учитељ треба да се радује јавном испиту, сматрајући га за поштрење на својинији, истрајнији и напреднији рад и приљежање у школи, као и на усавршавање у свом позиву. Исто тако и школска дјеча приликом испита кадра су пред ревидором, с родитељима и осталим уваженим лицима засвједочити своје напредовање, постигнуто током цијеле школске године у наставним предметима, и по томе од њих према успјеху и похвали добити, која ће их на даље побудити на приљежање. На пошљетку, испити и остале школске свечаности кадре су највећма побудити народ, да му се школа омили, па да се боље заузме за подржавање и побољшање школе и за њено напредовање. Учитељ се има старати, да се испити са што већом свечаношћу држе, да школа буде што љепше украшена, да ученици сви чисти, обучени на испит дођу, и да сваки ученик у име учитељево родитеље, кумове, а и друге сроднике своје на испит позове. Испитују се ученици, а не учитељи; с тога неупутно чини онај учитељ, који већим дијелом сам говори; јер ревидор и остали слушаоци нијесу дошли на испит, да чују, што учитељ зна, него да чују, што дјеца знају; и из тога да суде, како се учитељ око дјеце трудио, са каквом је вјештином науку предавао, и у колико је за свој посао дорастао. При испитивању на јавном испиту употребљује се „аналитичан“ поступање, т. ј. предузме се један предмет, па се из њега све испита, што год дјеча казати могу, ма да су то код другог предмета научила. Само са млађим ученицима слободно је на јавном испиту „синтетичан“ или ти спајајући начин употребљавати.

На испиту не смије бити никакве пријеваре од стране учитеља, јер тим поступком губи учитељ своју важност пред дјецом; такође не смије учитељ дозволити, да дјеца њега при испиту, а и иначе, варају; — јер оба случаја, кад би се допустила, проузрокују, те не може учитељ у ученике ваљане и чврсте карактере развити и узлити, него их деморалише.

Пошто је јавни испит подједнако одређен, како за даровиту, смјелу и одважну, тако и за глупу, стидну и плашљиву дјецу, то је учитељ дужан приликом испита све прозиване ученике из прописаног градива колико је могуће подједнако испитивати, а не смије мање даровиту и слабију мало бити ни мало питати са изговором њихове тупости и незнања; јер тим не пострекава ученике на бољи рад, него на против, на назадак и губитак воље при учењу.

Ако дијете на испиту не одговори добро, не смије се учитељ срчити, а још мање своју неповољност изјавити и дијете изобличавати.

У мјесто тога боље је питање слакшати или друго дијете прозвати да одговори.

На пошљетку учитељ треба да је вјент за кратко вријеме испитати у главноме сву науку, која се у школи за годину научила.

Приликом ревизије увјерно сам се, да су се више изложеним захтјевима одазвале све школе више и мање доста ваљано; али ако хоћемо, да нам школе у сваком обзиру напредују, треба у потпуности строго пошљавати исте захтјеве.

Ријека (Обод) 26 Јула 1894 год.

Митар Ђурић, учитељ.

Извјештај о основним школама црногорским у школ. години 1893—4.

(Саопштава се у изводу).

Ревизор: Митар Ђурић, учитељ Ријечки.

1. Школа у Мркојевићима.

Испит је био 16 Јуна, а трајао је 6 сати.

Школа је од три разреда.

Уписано је ђеце у I. раз. 1 женска православна, и 14 мухамеданаца у II. р. 12 мухамеданаца; у III. р. 1 мушки и 1 женска православни и 9 мухамеданаца.

На испиту изашло: у I. р. 1 женска православна и 13 мухамеданаца; у II. р. 11 мухамеданаца; у III. р. 1 мушки и 1 женска православни и 9 мухамеданаца.

Изостао 1 ученик због упорства родитеља, 1 због болести.

У I. р. повторава 2 мухамеданца, у II. р. 2 мухамеданца, у III. р. 3 мухамеданца.

Успјех постигнут посебно и укупни, у сљедећим предметима и разредима.

	I. р.	II. р.	III. р.	IV. р.	
закон божји	4	4	4	4	врло добар
српски језик	"	"	"	"	врло добар
слов. читање	"	"	"	"	"
рачун	"	3	4	"	3 ¹ / ₂ више него добар
геометрија	"	"	"	"	4 врло добар
земљопис	"	4	4 ¹ / ₂	"	4 врло добар
срп. историја	"	"	4	"	5 више него врло добар
природопис	"	"	4	"	4 врло добар
њег. чов. тијела	"	4 ¹ / ₂	4 ¹ / ₂	"	4 ¹ / ₂ више него врло добар
краснопис	"	3	3 ¹ / ₂	"	4 више него добар
цртање	"	3 ¹ / ₂	4	"	4 врло добар
пјевање	"	3	3	"	3 добар
гимнастика	"	4	4	4	4 врло добар
чистоћа	"	"	"	"	" одличан
дисциплина	"	"	"	"	4 ¹ / ₂ више него врло добар.

Сви предмети су обрађени према наст. плану у довољном обиму.

Укупни годишњи успјех постигнут у I. раз. више но добар.

" " " " у II. " врло добар.

" " " " у III. " врло добар.

Ове шк. године одпочет је рад у школи 5 Октобра; дневно је рађено 5 до 6 сати, а преко цијеле шк. године 166 дана.

Учитељ није никад ђецу оставио саму у школи; држао је два родитељска скупа: један почетком шк. године, на ком је говорио о важности школе; други о Савину-дне, на ком је говорио о домаћем васпитању ђеце.

Изводно је два пут ђецу у околину, те је том приликом у разговору о истој околини ђецу занимао.

Ученици су посјеђавали школу доста уредио уз ваљано настојавање самог учитеља.

Управљајући учитељ вршио је своју дужност врло добро, а постављен за учитеља сталног први пут 1875 год., други пут 1879, трећи пут 1889.

Вјероучитељ је мухамедански Хоџа постављен је за сталног вјероучитеља 1890 год.

Оба учитеља су способна и спремна, и оспособљена за сва четири разреда.

Владање учитеља у школи и ван школе врло добро, услед истог имају поштовање у мјесту.

Управљајући учитељ трудни се врло добро; осим своје уч. дужности нема другог занимања, свршио је 4 раз. основне и 3 раз. богословије на Цетиње и академију у Москви. Нијесам примијетио да учитељ има значајних погрешака у шк. настави. Заслужује похвалу у томе, што је уз врло добро трудољубље и ваљано настојавање постигао овај успјех само у школи, без помоћи ђачких родитеља у настојавању учења ђеце код куће.

У школи је предавање било доста очигледно и разумљиво, а ђеца су навикнута доста добро правилном мишљењу и расуђивању. Учитељ је настојавао, да улије у ђецу ваљане и честите карактере, што се најбоље могло виђети при различитивању оних чланака, који се односе на карактеристичну поуку. Казнивао је ђецу најумјеренијим казнама, и својски се заузимао, да се ђеца међусобно љубе.

Има свој стан у шк. здању.

Учинио је 6 дозвољених осустава, а у остале дане је редовно школу посјеђавао.

Сви школеки протоколи, као и протоколи прихода и расхода налазе се у добром стању.

Ове шк. године било је прихода 126.67 фиор., који је по закону; тачно скупљен; а било је расхода 43.30 фиор., који је брижљиво и цјелиходно учињен. Шк. зданије налази се у сасвим добром стању. Учионица има 177 куб. метара, од којих на сваког ђака 4.66 к. метара.

Учинио сам заједно са капетаном, да се поправи на врјеме уч. кујина, да не би димила.

Школа има глобус, геометријска тијела, шрајберове слике, мапу Европе и Црне Горе, рачунаљку и писмарицу, која се налазе у добром стању.

Шк. башча се налази у доста добром стању и од чести је употребљена на поуку ученика.

Инфлуенца, око које су ђеца боловала, у неколико је сметала раду шк. наставе.

Сва дотична лица, вршила су своју дужност према школи по „Шк. Закону.“ Од акта узео сам са собом копију „исп. извјештаја,“ писанке, цртање, и све писмене задатке, копију са инвентара шк. ствари, копију од шк. љетописа. Глоба било није; а учитељ има довољни број спомоћних књига.

Изјавио сам окупљеним лицима при испиту, да ће се успоставити унапријед и IV. р. уз изостављање и редом по један разред.

Оцјену успјеха ученика православне и мухамеданске вјероисповједи у

I. и III. разреду ове школе узео сам и приближио уједно, пошто је незнатни дио православних. —

2. Школа у Оцињу.

Испит је 18 и 19 Јуна трајао 11 $\frac{1}{2}$ часова.

Школа је четвороразредна.

Уписано ђеце I. р. православних 35 мушкијех, 8 женскијех и 1 мушки римокатолик; II. р. православних 13 мушких, 1 женска и 1 мушки мухамеданац; III. р. православних 7 мушких и 1 римокатолик; IV. р. православних 9 мушких.

На испит је изашло:

У I. р. православних	25	мушки	и	7	женски	и	1	римокатолик.
„ II. р.	11	„	„	1	„	„	1	мухамеданац.
„ III. р.	6	„	„	—	„	„	1	римокатолик.
„ IV. р.	8	„	„	—	„	„	—	„

Из I. р. изостали 11, из II. р. 2, из III. р. 1, из IV. р. 1, неки због болијести, неки отпуштени због неуредног владања, неки због пресељења а неки по одобрењу надзорништва.

Повторавају у I. р. 12, у II. р. —

Успјех постигнут посебни и укупни, у следећим предметима и разредима:

закон божи	I. р.	4 $\frac{1}{2}$,	II. р.	4,	III. р.	5,	IV. р.	5.	више него врло добар.
срп. језик	„	4 $\frac{1}{2}$,	„	4,	„	4 $\frac{1}{2}$	„	5.	више него врло добар.
сл. читање	„	—	„	4,	„	4	„	4.	врло добар.
рачун	„	4	„	4,	„	4	„	4.	врло добар.
геометрија	„	—	„	4,	„	4 $\frac{1}{2}$	„	4 $\frac{1}{3}$	више него врло добар.
земљопис	„	4 $\frac{1}{2}$,	„	5,	„	4 $\frac{1}{2}$	„	4 $\frac{1}{2}$	више него врло добар.
срп. истор.	„	—	„	4,	„	4	„	4 $\frac{1}{2}$	врло добар.
природопис	„	—	„	4,	„	4	„	4.	врло добар.
њ. ч. тијела	„	4	„	4,	„	4	„	5.	више него врло добар.
краснопис	„	4	„	4,	„	4	„	4 $\frac{1}{2}$	врло добар.
цртање	„	5	„	5,	„	5	„	5.	отличан.
пјевање	„	4	„	4,	„	4	„	4 $\frac{1}{2}$	врло добар.
гимнастика	„	4 $\frac{1}{3}$	„	4,	„	4	„	4.	врло добар.
чистоћа	„	—	„	—	„	—	„	3 $\frac{1}{2}$	више него добар.
дисциплина	„	—	„	—	„	—	„	3 $\frac{1}{2}$	више него добар.

Сви предмети у сваком разреду су обрађени у довољном обиму по наст. плану. —

Укупни годишњи успјех постигнут:

У I. р. више него врло добар, II. р. Врло добар, III. р. Више него врло добар, IV. р. Више него врло добар. Ове шк. године одпочет је рад у школи 1. Октобра.

Дневно је рађено саразмјерно 5—6 сати, а преко цијеле шк. године 176 дана. При осуетвовању једног од учитеља, замјењивао га је други, те нијесу ђеца остављана сама у школи.

Родитељских скупова није било узроком тога, што се прошле године родитељи ђачки нијесу томе одавали; па ове године мј. шк. надзорник предложио је, да се и не позивају, знајући да ће бити одзив као и пре

године, на што сам примјетио, да би боље било, да су их позвали, те би тим са себе одговорност макли и захтјеву шк. закона одговорили. Изводили су ученике у околину 6 пута, којом приликом су се занимали говором о природи и проучавањем околине.

Ученици су школу посеђавали доста уредно. Управљајући учитељ вршио је своју дужност врло добро. Учитељ I. разреда постављен је ове године за привременог учитеља. Учитељ II. III. и IV. р. постављен је за привременог учитеља 1892 год.; сталног декрета није још добијао. Оба учитеља су спремна знањем за учитељску дужност и подједнако оспособљена за сва четири разреда. Учитељ II. р. треба да се умјереније и блажије држи у школи при испитивању ученика; а колико сам могао примјетити, више невјештине показује у понашању изван школе, што се више може приписати заносу његове младости, него ли рђавом карактеру. Држање и владање управљајућег учитеља у школи и ван школе је доста умјесно, за чем ужива поштовање у народу. Трудољубље им је врло добро, особито управљајућем учитељу.

Оба учитеља осим уч. дужности немају другог занимања. Учитељ I. р. свршио је полугимназију на Цетињу и учитељску школу Биограду. Учитељ II. III. и IV. р. свршио је полугимназију и богословско учитељску школу на Цетињу. Нијесим примјетио важних погрјешака у настави ни код једног учитеља. Учитељ старијих разреда заслужује похвалу, што је уз ваљано трудољубље савладао цио прописани материја за сва три старија разреда и постигао жељени наст. успјех. Тако исто заслужује похвалу и његово вршење шк. администрације, као управљајућег учитеља.

Предавање и учење у школи у све разреде одговара захтјевима педагогике и методике. Све су ствари дпућена и навикнута правилном расуђивању и мишљењу.

Учитељи при настављању обрађали су пажњу на ваљане карактере појединијех лица, дајући поуку ученицима и обрађајући им пажњу подражавања честитих карактера.

Казнивали су умјерено ђецу допуштеним казнама, а настојавали су, да се ђеца међусобно слажу и љубе.

Оба учитеља су становали у школи.

Учитељ I. р. изостао је 13 дана по дозволи Гл. Шк. Надзорништва, а учитељ старијих разреда није учинио никаквих изостатака. Цркву су наизмјенично уредно посеђавали. Сви шл. протоколи, као и протоколи од прихода и расхода, налазе се у потпуном реду.

Ове школске године било је прихода 420·65 $\frac{1}{2}$ фиор. Приход је по закону тачно скупљен, а расход брижљиво раскодован.

Шк. здање се находи у врло добром стању.

Учионица I. р. има 127 куб. метра, од којих долази на појединог ученика 3·8 к. м.; а учионица старијих разреда 122 к. м., од којих долази на једног ученика 4 куб. метара. У споразуму с мј. шк. влашћу учинио сам, да се учини салиц око школе, направи капија на авлији, зид од авлије при уласку у шк. двориште, да се школа и станови обијеле и у ред доведу, да се озида у прољеће 1895 год. међа испод школе, поправе шк. клупе, направи капија на шк. башчи, набави мапа Балканског полуострва, направе

паралели и рек, и све, што се увиди потребито. Школа има сва потребна училиа и налазе се у врло добром стању.

Требало је да је шк. башча боље обрађена и уређена на поуку ђеце.

Шк. рад није трпио никаквих незгода.

Мј. шк. надзорник кап. Крпун Војводић вршио је своју почасну дужност према школи врло добро.

Све је рађено — по могућству — по шк. закону од свих дотичнијех лица.

Од акта узео сам са собом: копију „испитног извјештаја,“ писанке, цртанке и све писмене задатке; копију са инвентара шк. ствари, копију од школског летописа. За вријеме мог бављења у овом мјесту нијесам могао дознати ништа, што се односи на школу, а што заслужује примједбе.

3. Женска школа у Бару.

Испит 20 Јуна трајао је по подне $4\frac{1}{2}$ часа.

Школа је од три разреда.

Уписано ђеце у I р.	православне	6	римокатоличке	2;
у II р.	"	7	"	5;
у III р.	"	4	"	4;
На испит изашле у I р.	"	3	"	1;
у II р.	"	7	"	5;
у III р.	"	3	"	2.

Ученице које нијесу изашле на испит, изостале су: неке због слабости, неке због пресељења, а једна због жалосног домаћег случаја.

Повторавају: у I р. 6 (4 својенољно, 2 због неспособности.)
у III р. 1 својенољно.

У свијех постигнут посебни и укупни у сљедећим предметима и разредама.

закон божи I р. 4, II р. 4, III р. 5 више него врло добар.

срп. језик	" "	$4\frac{1}{2}$	" "	5	" "	5	одлично.
сл. читање	" "	—	" "	4	" "	5	врло добар.
рачун	" "	$4\frac{1}{2}$	" "	$4\frac{1}{2}$	" "	$4\frac{1}{2}$	више него врло добар.
геометрија	" "	—	" "	—	" "	$4\frac{1}{2}$	више него врло добар.
земљопис	" "	$4\frac{1}{2}$	" "	5	" "	$4\frac{1}{2}$	више него врло добар.
ср. историја	" "	—	" "	4	" "	$4\frac{1}{2}$	врло добар.
природопис	" "	—	" "	4	" "	4	врло добар.
њег. ч. тјј.	" "	$3\frac{1}{2}$	" "	4	" "	5	врло добар.
краснопис	" "	4	" "	4	" "	4	врло добар.
цртање	" "	4	" "	5	" "	5	више него врло добар.
пјевање	" "	4	" "	4	" "	4	врло добар
гимнастика	" "	$3\frac{1}{2}$	" "	$3\frac{1}{2}$	" "	4	више него добар
кућарство	" "	—	" "	5	" "	5	одлично
ручни рад	" "	5	" "	5	" "	5	одлично
чистоћа	" "	5	" "	5	" "	5	одлично
дисциплина	одлична	—					

Сви предмети су обрађени по наст. плану у потпуном обиму.

Укупни годишњи успјех у I р. више него врло добар, у II р. више него врло добар.

Ове шк. године отпочет је рад у школи 1 октобра. Дневно је рађено $6\frac{1}{2}$ часова, а преко цијеле шк. године 197 дана. Учитељица није ни један пут оставила саму ћену у школи.

Родитељских скупова није било; али су родитељи ученица чешће пута посјеђавали школу.

Ученице су извођене у околину 4 пута, којом су се приликом занимале оним, што им је говорено у школи о природи.

Ученице су посјеђавале школу уредно.

Управљајући учитељ вршио је своју дужност врло добро.

Учитељица постављена је за сталну учитељицу 1888 године.

Способност њена је врло добра, и подједнако је оспособљена за све разреде.

Понашање и владање њезино у школи и изван школе је примјерно, за чем и ужива потпуно поштовање од народа у овом мјесту.

Трудољубија је одличног.

Поред своје учитељске дужности нема никаквог другог занимања.

Свршила је женски Институт на Цетињу.

Како при испитивању ученица, тако и при одговорима истијех није сам могао примјетити важних педагошко-дидактичних погрјешака.

Њено ваљано трудољубље, примјерно владање и овакови успјех достојно је сваке похвале.

Предавање и учење у школи било је темељито и разумљиво, те су ученице упућене правилном мишљењу и расуђивању.

Учитељица моралном другом и примјерима и угледом свог похвалног понашања упућивала је ученице на врле и честите карактере.

Никакве тјелесне казне учитељица није употребљавала, а савјетима је постигла, те међусобнијех свађа ћену није било.

Учитељица је на квартиру у шк. здању

Од школе није изостала ни један пут, а од цркве само у непогодним временима. Дневни протокол и други њени акти школски налазе се у врло добром стању. —

Школа је унутра доста прилично уређена, али се налази на неудесном мјесту, међу фамилијарним кућама и на самом сокаку, којим непрестано пролази карван, те проузрокује сметњу шк. раду. Осим тога са хигијенског гледишта сасвим је на неподесном мјесту.

Учионица има 123:3431 куб. метра, од којих долази на сваку ученицу по 14.90 к. м. —

Учитељица се служи при настави са свим потребитим училима из мушке Барске осн. школе.

Школске башче нема.

Горе поменута незгода, што је школа на неудесном мјесту, највиша је сметња шк. раду.

Упр. финансије Васиљ Дабановић мјесто мј. шк. надзорника вршио је своју почасну дужност према школи врло добро.

Од акта узео сам са собом: копију испитног извјештаја, писанке, цртанке и писмене задатке. —

Учитељица има све спомоћне књиге.

СТ А Р А П И С М А.

(из збирке Дионисија Миковића, игумана.)

Писмо Петра I. (светог) Петровића Његуша, Режевићима, у Паштровићима ¹⁾).

Отъ насъ владике Петра Чесномъ оцѣ игуменѣ Теорѣи и свиема дѣховницима манастира Режевића, и Благороднои Господи свѣима и оста-
лима Режевићима и свиема койзи су отъ иноріе манастира Режевскога,
миръ, здравіе отъ Бога.

Имаће нѣколико времена како самъ долазио ѣ вашъ манастиръ ѣе
бѣсте сви напскуѣпъ, и ѣе се жалише попъ Андрија на калуѣере о мана-
стира а калуѣери на попа Андрию по ради иноріе сви знате да самъ ѣчиніо
међу нима сетенцѣ како вашъ Архипастиръ, а то за смиритъ исте свеще-
никѣ, и прекратитъ међу нима инадъ како сами можете сѣдоцитъ, па
послие нѣкадъ една страна а нѣкадъ дрѣга, непрестано доходе жалит се,
о едне калуѣери противъ попа, попъ противъ калуѣера, стидно чѣтъ, тога
ради вама пишемъ такови Богъ био ѣпомоѣъ ви испнѣите ваше законне
дѣжности и носите вашъ просвѣтѣ чисто ѣ сердечно ѣ манастиръ, а ви дѣ-
ховници како сте онадаръ пристапи на сетенцѣ станите и сада и испнѣите
вашъ дѣгъ свѣщеннически, свѣѣ стидно вама свиема ходитъ по сѣдовима
и изискиватъ еданъ на дрѣгога правде и мѣститъ парокію. Међу тимъ
остаемъ и есамъ вашъ доброжелатѣль

Цетинъ 4-го Децембра 1807.

Влдка Петръ.

На челу писма стоји печат. У печату је круна; грб са лавом; крет
и архијерејска шљака. У печату ништа не пише.

Поп, који се у пиему спомиње, био је од породице Павловића код
ријеке „Режевића“ у Паштровићима. Спор између њега и режевских калу-
ѣера ријешен је 26 Августа 1814 год. при епископу Венедикту Краљевићу.
Од тада је сва режевска парохија постала само својина ман. Режевића,
као што је то и постала била још 14 Децембра 1714 при проигуману
Максиму Косијеревцу, кад Режевићи нијесу имали свог свештеника.

„Сетенција“ светог Петра цетинског, која се у овом пиесму спомиње,
није ми дошла до руке, али су ми повиједали старци, да је гласила: да калу-
ѣери манастира Режевића давају попу Андрији Павловићу један дијелак
од парохијских прихода докле је жив, јер: „да је грѣхота, кад је поц да
не попује“. Нато су били и пристапи па се опет, као што видимо из овог
писма, свадили. Свети Петар умирио их је овим пиесмом, али кад је Ђоса
додијељена била далматинској епархији, они се опет свадили, и као што већ
споменуемо, спор је тај ријешен у прилог манастира, а на основу стого-
дишњег права. Него нема сумње да владика Краљевић хоѣаше потврдити
„сетенцију“ св. Петра, т. ј. да поп Андрија, док је он жив, попује с ка-

1) Прво писмо из збирке овог истога, које смо донијели у II. св. „Просвѣта“, прени-
сано је са ориѣнала, који се налази код г. Славомира Ђурковића.

луђерима, да се исти поп није осоран показао према епископу Краљевићу, те није хтио на позив истог присуствовати односној расправи, држаној у ман. Режевићу.

На леђима овог писма стоји написато истом руком: Чесном8 Гн8 Оц84. Даље се не разумије, али мисли се да је било упућено на Игумана Ђеорђију.

Ориџинал се овог писма налази код г. Луке Мар. Павловића, у Паштровићима.

Дијецезална окружница Митрополита и Господара Светога Петра на Бокешко свештенство. *)

У колико се простирала дијецезална управа Митрополита и Господара Петра I. Петровић-Његоша у Боки Которској, виђети се може из ове окружнице, коју је послао из његове резиденције на Стањевиће подручном свештенству онога времена.

Исту окружницу доносимо у цијелости онако, како је и написата била :

Петрѣ Влѣди мѣстѣи православнога восточнога исповѣданія смиреннѣ Митрополитѣ Черногорскѣи, Скендерскѣи и Приморскѣи, и Росѣискаго Императорскаго Ордена Свѣтаго Великаго Кнѣзя Александра Невскаго кавалѣрѣ, чеснимѣ прѣтѣопосевитеромѣ и прѣсевитеромѣ у ове комунитѣде и комуне управе одѣ Боке которске.

Међу многе неуредности находи се веома худѣ и неприлични обичаји одѣ давнихъ временахъ укорѣнѣнѣ, да поповѣ одѣ ове Брѣархѣи иду оружѣни еднако као и мирскѣи люди, и да неимаду на себе ни еднога свештеничкога знака, по коему би се могли познавати у свештеничкѣи чинѣ. Исамѣ вѣзда желѣо и настоѣо, што би ово неприлично и поручателно дѣло било истрѣбљѣно и што би духовни люди у благопристойнѣи начинѣ били приведени, но будући Приморскѣи народѣ при владаню бывше републике Млетачке на зло дѣѣянѣе распуштѣнѣ, не маѣ неголи Црпогорскѣи кои е у вольности и у самовольству већерѣ живѣо, несамѣ имао якѣости за испунитѣ мое желѣанѣе за прекратитѣ такво злоупотребленѣе, а найвише по тому што мирскѣи люди несѣу разбирѣли, него по своему самовольству еднако свештенике убивѣли као и прѣсте мирѣне, када су шћели, и тако свештеници неимајући одѣ врховне свѣтовне власти никакве обране били су на некѣи начинѣ и принуђени оружѣ носити. Но саде благодарѣћи Бога не вѣ вамѣ те нужде. Тога ради вамѣ Архипастирскѣи повелѣѣваемѣ, до полученія овога моего писма неимаде ни еданѣ свѣштеникѣ оружѣ и црвене капе носити, или браду бривѣти, него у благопристойнѣи чинѣ пастирскога смиренія кротѣости, и Боголюбѣи ходити, и словесное стадо Христовихъ овецѣ на путѣ спасенія настављѣти, и учити да међу собомѣ у любви живе и да својѣи власти вѣрѣни и послушни буду.

*) Ово врло важно писмо, као и многа друга, која је писао Господар Владика Свети Петар у Боки которској, преписао сам из писма покојнога Ђорђа Срдића из Котора, од којих се неки дио код мене налази, те ће се по времену јавности предавати. Ф. Р.

Ако ли се који свештеник међу вама нађе, овоме моме објавленію непослушанъ, да неће оружјѣ оставити и капицу одъ свите любичастога цвіета носити, такођеръ и браду спуштити, такви нека остави епитрахиль и свештенство, па ето му оружјѣ нека га носи и нека иде на краљевску службу. —

У Богохранимој Черной Гори са подписомъ нашимъ и приложеномъ герба нашея печати, при Митрополитској нашеј катедралној резиденциі святотроицкія обители суце Станѣвичи, лѣта Господня 1808 Априлія 12 данъ.

Петаръ Петровичъ Нѣгошъ.

приобѣио

Филипъ Радичевић.

мјесто
печата

***

Кронштатски Отац Јован.

Од Др. К. Т.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA

Слава чудотворца Оца Јована сваки даномъ расте. Велик дио француске, немачке, енглеске и американске штампе расправља данас о дјелима, животу чудотворној сили његове молитве. О руским, грчким и т. д. листовима и да не говорим. И сам покојни Александар III., Цар Мира, пред своју смрт зажели виђети Оца Јована, који му је читао молитву.

У пошљедна 3 мјесеца Отац Јован добио је преко 400 писама из Француске, Немачке, Аустрије, Швајцарске, Шпаније, Португалије, Италије, Енглеске, Грчке, Турске, Египта, Америке. У тим писмима топло се моле Оцу Јовану, да се моли за њихово здравље, да их избави од тешке болести, подузећа, да их савјетује. и т. д.

Многи му шаљу слике да би их Отац Јован благословио, у потпуној увјерености да ће се благослов услишати над оним, које представљају фотографије. Отац Јован радећи неуморно, сваког задовољава. Љубав к ближњему Оца Јована нема граница. Одмах, пошто изврши своје свештеничке дужности, почне примати оне безбројне посјетитеље из свију и најдаљих крајева опширне Русије, који долазе, да траже утјеху и наду. Он добија и новаца и то годишњи му приход је преко 500,000 рубаља, али тај ученик Христов ни паре не држи од тог колосалног прихода, већ непрестано даје на десно и лијево сиромасима.

О његовим трошковима уздржавају се сви сиромаси Кронштата. Оно што нијесу могли учинети многа филантрапична друштва, чини Отац Јован сам. Завео је радионицу, ће може наћи рада сваки, који може радити: ту раде преко 14,000 радника; Подигао је дјечији дом, у ком се подижу, хране, уздржавају и уче преко 12000 сирочади; па је подигао у Кронштату ноћни дом за мушке, други за женске, народне кухиње, ће се једе бесплатно, бесплатне библиотеке, велики дом за сиромасе, велику болницу. Тај велики

Добротвор жртвује сваки дан огромне суме за подизање цркава, школа, болница, азила, и т. д. За саму катедралну цркву у Варшави Отац Јован дао је 120,000 рубаља.

Није могуће пребројити сва добротинства, која чини кронштатски протојереј Отац Јован. Онаквога добротора у стаду Исуса Христа још није било. Сваки се мора поклонити пред овим живим примјером, истинитим евангелским хришћанином, искреним учеником Богочовјека, који је рекао: „аще кто хоцетъ по мнѣ ити, да отвержется себе и возметъ крестъ свой и по мнѣ грядетъ“ (Мѡ. 16, 24.)

ПЕТАР ПЕЈОВИЋ

ПРОТОЈЕРЕЈ РИЈЕЧКЕ НАХИЈЕ.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA

Престао је живети један врло побожан и ревностан свештеник, који је са добротом срца свога, са скромног и Богоугодног живота опће уважење уживао, те је замијенио другијем блаженијем свијетом овај прљави живот, у којему се многи даве пријеварним страстима за насладу тјелесну, а то је наш добри и нигда незаборављени Протојереј Петар Пејовић, звани „поп Зеко“ парох Ријекe Црнојевића.

Он се родио на Ријечком граду у зидовима старе пријестолнице Ивана Црнојевића, од врло богатих и добрих родитеља, оца Јована Пејовића и матере Маре Челебића 15 Јунија 1838 године. Он је још у дјетинству своме показао топлу љубав к науци, те су га родитељи дали да учи основну школу на Цетињу, гдје се одликовао како у науци тако и у примјерноме владању. Учио је код врједних учитеља *Стевана Петрановића* и *Николе Мусулина*.

По свршетку школе врати се кући на Ријечки град. Књажевска влада пошаље га за секретара консула црногорског у Скадар 1860 године, и ту је дужност вршио све док је тамо био заступник поп Марко Пејовић.

Кад је ово заступништво онога времена укинато, Петар Пејовић као секретар врати се из Скадра својој кући, те се стане спремати за свештенички чин, похађајући цркву Светога Николе, и помажући староме свештенику Милошу Јовићевићу у отправљању дужности парохијалијех.

Митрополит Иларион, видећи у њему племениту и побожну душу, одану светој матери цркви, произведе га за свештеника 1 Децембра 1863 године на Цетињу, те му се повјери обучавање ријечке дјеце, а поред учитељевања био је помоћник староме пароху попу Милошу, вршећи обје дужности савјесно и на опће задовољство.

Према потреби он је премјештен био за учитеља у племе Дробњачко, те је учитељавао у Шавницима неколике године са лијевијем успјехом задобивши велику љубав и уважање како од главара Дробњачкијех, тако и од околног народа херцеговачкога.

Године 1869. кад се отворила прва Богословија за Црну Гору на Цетињу, Његово Височанство Господар Књаз Никола I благоволио је узети *попа Зека* као благодарјанца да изучава богословију, у коју је дошао да учи као редован ученик и тако је двије године учио; почем је то богословско обучавање било на штету његовог здравља, ректор Богословије, Милан Костић, ослободи га од редовнога предавања, већ да буде *вољно-слушатељ*, поред тога је водио рачуне истога завода.

По свршетку Цетињске богословије одређен је био у *Цетињском Институту* Царице Руске, да буде економ, а и свештеник при Ваведенској институтској цркви; а имао је у самом заводу уз плату стан и храну.

Послије три године поболи се, те мораде овај завод напустити, добивши за вјерну и ревносу службу од Његовог Височаства Господара и крет Данила I. четвртог степена.

За тим пође на своју парохију Ријеку Црнојевића и тамо се неуморно трудио да потпуно одговори дужностима доброга душестаратеља, обучавајући своје парохијане у светој науци Јеванђељској, одликујући се морално — религиозним и скромним животом.

Он је као добра и побожна душа у доцније вријеме уживао и лично благовољење Његовог Височанства Господара, те је примљен био у придворној Спасовској цркви у Љесковцу за свештенослужитеља, те видећи Његово Височанство своју ревносу његову службу благоволио је даровати му доживотну пензију 400 фиор. годишње плате, коју је до саме смрти уживао: а осим те Владалачке милости уживао је и особито благовољење свога Митрополита Митрофана поради благе, тихе и добродушне нарави, те га је у више година ради поправке здравља са собом у Улцињ водио.

Из обзира на његову ревносу црквену службу и на стални свештенички карактер што је кадар био као млад удови свештеник повјерену му светињу олтара Божијега вјерно до гроба служити Митрополит Митрофан произвео га је за Протојереја Ријечке Нахије 9 Маја 1893 године у манастиру Врањини.

Испред саме смрти на три дана предвиђао је крај своме животу, да ће се у вјечност преселити, те је у највећој болести написао својеручно писмо, Његовом Вископреосвештенику Господину Митрополиту молећи га да му опрости његов тужни и паћени живот, иштући благослова, препоручујући своју душу светим молитвама свога благодарјетеља. На ово писмо г. Митрополит изволио му је својеручно написати *утјешни одговор*, кријепећи га са тврдим уздањем у безграничну милост Божију.

Очекујући што скорије пошљедњи час, испусти своју моралну и добру душу, у петак акатистове нећеље пошље подне 17 Марта у 57 години свога живота.

Истога дана у петак јављено је брзојавом о његовој смрти Високопреосвештеноме Митрополиту Митрофану, који је одма покојнику послао едно ново свештеничко одјејање, у коме ће се сахранити.

Пошто су га неколика свештеника обредно у свештеничко одјејање обукли, парохилални храм светог Николе на Ријечком граду огласио је звонима тужну смрт протојереја Петра Пејовића, те је народ поврвио из вароши Ријеке и из свију оближњих села у толикој маси, да Ријечки град то не памти, да се толико свештенства главара и учитеља искупило, да из дубљине срца свога оплачу и ожале ову блажену и скромну душу, коју смртни удес покоси, као и све што је мушко било на овом јуначком и богатом огњишту, које се са смрћу покојниковом под његовим шљеменом угасило. —

Истога дана цијеле ноћи читали су свето јеванђеље окушљени свештеници у манастирској кући, гдје покојник мртав лежаше, па је у суботу 18 пр. м. послије заупокојне литургије свечано пренесен уз црквено тужно звоњење у саборну цркву светог Николе, гдје је по програму продужено свештеницима читање светог јеванђеља, а у неђељу у јутро 19 пр. м. послије јутрење и заупокојне службе отпочето је опијело свештеничкога обреда.

Послије опијела у 10 сати пред подне дигнути су смртни остатци покојникови са присутним свештеницима, те га свечано до вјечне куће пренесоше, гдје је у породичну гробницу спуштан. Прије него се гроб имао затворити, приступи ближе к покојнику мјесни свештеник Михаил Јовићевић, те је при растанку изговорио пригодно слово.

Послије слова настало је тужно плакање и лелек његових сродника и пријатеља.

Праштајући се с тобом сјени душе Прота Петра, не могу да ти се као миломе другу, са овим не одужим и у мрачном гробу, желећи и послије твоје смрти оставити ове твоје сроднике и примјерне црте, које доиста могу нашим свештеницима за примјер служити.

Лака ти црна земља!

Бог ти покој дао, добри свештениче!

Ф. Радичевић.

Ц Р К В Е Н И Г Л А С Н И К.

Освећење цркве. Између Бара и Сутормана скоро се је с благословом Његовог Високопроешвенства Г. Митрополита *Митрофана* освештала ново подигнута црква у спомен и славу светог чудотворца Василија. Пун религиозне побожности, наш узвишени Господар, још при поласку на Бар, обратио се Богу и светом Василију, за милост, руководство и моћ у борби с непријатељем. И милост га божја није оставила, те он, приписавши сву силу Божјем промислу и молитвама његовог угодника, подиже му овај мали олтар, у коме ће се сваке године служба божја на тај дан вршити.

Благословенъ градъ во ими господне!

Високо одликовање. Његово Височанство Господар обдарио је Његово Блаженство Господина Герасима, православног васељенског патријарха Св.

Града Јерусалима, Аравије, Палестине, Галилеје и т. д. *првим* степеном Данилова реда.

Приложници. Мијат Ђорђијев Пековић из Горње Мораче, са села Сврка, приложио је један сребрни крст са позлатом парохијалној цркви Горњоморачкој, храму Светога пророка Илије, за душу своје бабе Анђе.

Из Острога. Концем прошлога мјесеца, од великијех киша, земља са шумом, што се пружа од доњег манастира острошког ка горњему за два-три дана спуштала се на ниже, покваривши пут, којим се иде у горњи манастир, нанијевши штете и старој црквици, што је на том путу. Земља се спустила између ове црквице и доњег манастира, затрпавши простор испред авлије манастирске. Манастири, горњи и доњи, остали су неповријеђени. Државни инђинјер г. Ђукановић одио је на лице мјеста да види штету; по његовом суђењу требаће 4 до 5000 фиорина, да се натрпања земља уклони и покварени пут поправи. Ова је околност спријечила, да се није саградио до доњег манастира колекски пут, који је већ обиљежен.

Црквена и манастирска имовина у краљевини Србији. Пред нама је најновија (прва) свеска прилога за статистику краљевине Србије, коју је врло бржљиво уредио г. Богољуб Јовановић начелник статистичког одјељења у министарству народне привреде. Из тих прилога ми смо прочуили податке о црквеној и манастирској имовини у 1889-ој години. Извршеним пописом нађено је, да је те године било у Србији 450 цркава и 51 манастир, дакле 501 богомоља у опште. — Од свих богомоља било је: У александарском округу, 14 цркава и 2 манастира; у биоградском округу, 34 цркве и 2 манастира; у ваљевском округу, 32 цркве и 1 манастир; у врањском округу, 33 цркве и 4 манастира; у јагодинском округу, 15 цркава и 2 манастира; у књажевачком округу, 12 цркава и 2 манастира; у крагујевачком округу, 27 цркава и 4 манастира; у крајинском округу, 40 цркава и 3 манастира; у крушевачком округу, 19 цркава и 3 манастира; у нишком округу, 38 цркава и 4 манастира; пиротском округу, 38 цркава и 4 манастира; у подринском округу, 17 цркава и 1 манастир; у пожаревачком округу, 30 цркава и 4 манастира; у рудничком округу, 19 цркава и 3 манастира; у смедеревском округу, 21 црква и 1 манастир; у топликом округу, 13 цркава и ниједан манастир; у ћупријском округу, 8 цркава и 4 манастира; у ужичком округу, 33 цркве и 1 манастир; у црноречком округу, 12 цркава и ни један манастир; у чачанском округу, 26 цркава и 4 манастира; у шабачком округу, 22 цркве и 3 манастира; и у Биограду 7 цркава и ни једног манастира.

† **Прота Никола Беговић**, парох горњо-карловачки, велики српски патриота, духовити бесједник и проповједник, преминуо је 20. ов. мјесеца у Горњим Карловцима у 74. години свога племенитог живота. Слава и вјечни спомен покојнику!

Нова црква у Подгорици. Дописник „Гласа Црногорца“ међу осталијема јавља:

„Православно становништво Подгорице има једну стару цркву, која је унутра богато и лијепо уређена, али је тако малена према броју становништва, да при службама на великим празницима не може се у њој смјестити ни четвртина народа. Осјећајући у томе нужду православни Срби подгорички шћели су да граде вишу цркву још док је била Подгорица под

владом туреком, али им је тада то спрјечено. Но то спречавање у толико је њих побрвало, што нијесу тада подигли ту цркву, али мисао о грађењу исте није у њима угинула, него су продужили били купити прилоге и уштеђивати новце.

Кад је Подгорица присаједињена Црној Гори толико је црквена каса богата била, да се још тада могло приступити раду, на чем нек је велика хвала мјеснијем трудбеницима на очувању и унапређењу православља. Али како су по заузећу Подгорице сусреле православу општину многе друге потребе, као поправка старе цркве, ограђење исте великом авлијом, добављање звона, поправка црквенијех добара и друго, а што је најглавније почело се одма мислити на регулисање вароши, те све то учињело је да се до сад није могло приступити томе великоме дјелу. А сад већ пошто су све те препоне уклоњене а нужда за једну велику цркву с дана у дан све већма се показује, народ је затражио да се раду приступи, ради чега је православна општина држала велику скупштину на Источник 7 ов. мј. и на тој скупштини пошто је црквена управа обавијестила народ о стању црквене касе једногласно ријешено је да се одма раду приступи. На истој скупштини ријешено је и то, да се црква гради у Мирковој Вароши по плану, који је за то учинио г. архитект Преображенски и одлучено је, да се за то одмах извијести Њ. Високопреосвештенство г. Митрополит Митрофан и да се потражи од њега одобрење и благослов, што је већ и учињено. Те се сад очекује одобрење и благослов г. Митрополита, па да се раду приступи. Храм ће бити великољепан, и ако даде Бог да се доврши служиће на част Подгорице, као што јој служи на част подицнуће велике школе, читаонице и још другијех општинскијех зданија.

СТАЊЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ ДАЛМАТИНСКО-ИСТРИЈСКЕ ЕПАРХИЈЕ СВРШЕТКОМ ГОДИНЕ 1894. О стању православне цркве у Далмацији вадимо шљедеће податке из *Шематизма православне епархије Далматинске и Истријске* за год. 1894. (Задар 1894. г). У овој епархији било је: манастира 3, протопрезвитерата 5, парохија 53, капеланија 3, црква 80, домова 10,077, душа 73084; презвитера чина монашког 23, свјетовног 49, ђакон 1; родило се законитијех мушкијех 1484, женскијех 1393; незаконитијех: мушкијех 134, женскијех 94; вјенчало се: двобрачнијех 497, другобрачнијех 136; умрло: мушкијех 1083, женскијех 915; прешло у православну вјеру женскијех 21, из православне: мушкијех 1, женскијех 27. У овој епархији православна дјеча похађају свега 46 почетнијех школа, а ученика и ученица свега је било 2079.

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК.

Нова школска здања. Мало по мало стара, неудесна школска здања у нашој земљи замјењују се новима. У Подгорици се већ подиже врло лијепа мушка и женска школа, а тако у Бољевићима и Лијевој Ријечи са учитељскијем становима. Скоро ће се приступити и грађењу школскијех здања још у Бару мушка и женска са становима за учитеље и учитељицу,

а тако и у Колашину са станом за три учитеља. Планове су израдили наши државни стручни инџинири у споразуму са Главнијем Надзорништвом основнијех школа с обзиром на школеку хигијену и педагошке захтјеве.

Нова школа у Скадру. Јављају из Скадра ово: 27 марта у име божије и по милости Њ. Ц. В. Султана браћа Беровићи, према царској дозволи, почеше зидати школу, чиме извршују аманет умрлог брата Рада, и то најприје озиђују мјесто, на коме ће се подићи школа. То је мјесто на најближем и најугледнијем мјесту у Скадру, те ће и школа ради лијепе грађевине бити врло лијепа. Да би школа имала погодан изглед, а и довољно простора, добри Срби, а сусједи школе, браћа Ђорђевићи, од којих најстарији члан је општинског одбора, дароваше од свог мјеста 30 квадр. метара у дужини. Тим даром они су нешто ошкрбили од самога правца своје куће, али су школи учинили добро, кога ће се сваки са благодарношћу сјећати. Хвала им и множили се овакви добротвори! („Цариградски Гласник.“)

К Њ И Ж Е В Н И Г Л А С Н И К .

НОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ *Правила (KANONES) православне цркве с тумачењима.* Радња *Никодима*, епископа далматинског. Књига I. (655 стр. велике осмине). *Наклада књижаре А. Пајевића* у Новом Саду. цијена према величини књиге и њеној важности врло је умјерена — 4 фр. а. вр.

Митроносни неуморни радник на богословској књижевности ево нас опет обрадова врло капиталнијем дјелом, којим би се могла поносити и која му драго друга, много богатија од наше књижевност. Хвала нека је г. А. Пајевићу, који се подухватио да о свом трошку изда овако огромно дјело! Техничка је израда красна, а хартија је добра.

Први коментатор канона православне цркве, Јован Зонара, јавио се у почетку XII вијека, ком су слиједили у течају истог вијека, Аристин и Валсамон. Ово су били главни грчки коментатори. У предговору свом преосвештени писац набраја још радње западнијех коментатора. Међу Словенима стекао је велику заслугу у тумачењу св. правила Архимандрит Јоан, кашње епископ смоленски, кога Преосвештени Никодим називље оцем новије науке православног црквеног права.

На српском језику није било тумачења св. правила. Преосвештеном писцу одавно се учинило, да би добро било, да то и Срби, имају, па је 1873 био покушао, да изда „Правила Православне цркве,“ и издао је тада апостол. правила и правила прва четири васељенска сабора. Г. 1878 почео је био друго издање поправљено и попуњено према првоме, али је и то морао прекинути, и то с недостатка новчанијех средстава. „А ако данас ова радња излази, — вели преосвештени писац — то сва је заслуга г. Арса Пајевића, који у племенитој намјери, да потпомогне српску богослов-

ску књигу, узео је у своју накладу ово издање, и тиме је омогућио, да сва правила православне цркве изиђу у српскоме пријеводу са тумачењима.“

Наш преосвештени коментатор имао је пред собом сва тумачења пређашњих својих претходника, те их је проучио и њима се користио, колико му је требало за своја тумачења. Знајући какво је признање стекао Никодим у православној цркви својим научнијем радовима, ми смо увјерени, да ће ова његова радња бити круна пређашњима.

У овој првој књизи долазе сљедећа поглавља: *О правилима православне цркве*; о правилима св. апостола; о правилима васељ. сабора; о правилима помјесн. сабора; о правилима; св. отаца; о допундбеним правилима; *правила св. Апостола*; *правила васељен. сабора*; правила I васељ. сабора, Никејског I; правила II васељ. сабора, Цариградског I; правила III васељ. сабора, ефеског; правила IV васељенског сабора, халкидонског; правила V-VI сабора, трудеког; правила VII васељ. сабора, Никејског II; азбучни преглед.

Макарија Митрополита Московскога православно догматичко Богословије. I. дио превео и допунио Митрофан Шевић протосинђел. Нови Сад 1895 г. Уважени писац, професор карловачке богословије, протосинђел Митрофан Шевић, обогатио је нашу богословску струку пријеводом горјеназначеног капиталног дјела Московског Митрополита Макарија.

Прије 23 год. с благословом Његовог Високопреосвештенства Г. Митрополита Михаила изашао је био пријевод истог дјела, али је овај богатији, како личним појашњењима од стране самог преводиоца, којима олакшава правилно разумјевање и дири круг богословског познања, тако и лакоћом низања мисли у духу српског језика и већом јасношћу.

Језик је чист источног говора. Према свему реченом ми од срца честитамо Г. Шевићу његов ваљани труд и препоручујемо ову књигу свакоме ономе, ко жели развити своје религиозне погледе, што му, као хришћанину, доликују. Нарочито обраћамо пажњу свештенства. Књига износи 20 штампаних табака, а цијена јој је 4 круне или 2 фор. Добити се може у Новом Саду, у српској манастирској штампарији.

Змајовине снохватице. Гласити и омиљени наш пјесник, чика Јова Змај расплео је још једну жицу са скровишта своје Талије, једном које ће срца наша раздрагати у тону, који је већ одомаћен српском уху. Чика Јова већ издаје у појединим свескама низ својих пјесама под насловом „снохватице Змајовине“.

Није потреба говорити о овом пјесничком бисеру, име пишчево довољно је јемство за његову вриједност.

Цијена је I и II свесци 80 новчића, ал само, ко унапријед пошаље новац, иначе 1 фор.

Мартовска свеска „Дјела“ изашла је са овом садржином:

Затис, † Љ. П. Ненадовића. — *Крижанићева политика, економно-политичка студија* Д-ра Мих. В. Вујића. — *Погашене звијезде, пјесме — Из мојих успомена*, I. Дули од Л. Т. — *У ноћи, пјесме* Јуније. — *Технологија као наука и њен задатак при рјешавању културних проблема, приспунско предавање* Т. Селесковића, проф. Вел. Школе. — *Опсада Сева-*

штопоља, прича грофа Л. Н. Толстоја, с руског Свет. П. Ранковић (свршетак.) — *Стара палина*, прилог за познавање земље и становништва, написао Лујо В. Адамовић. — *Сјетна мома*, пјесма Алексе Р. Шантића. — *Вјерни Трезор*, скаска М. Е. Салтикова (Шчедрина), с руског превео Ј. Максимовић. — *Шекспир или Бекон?* прев. од С. М. П. — Друштвена хроника: Двије ружне навике у Шумадији заостале од туђина од Др. Лазе М. Д. — Критика и библиографија. Новаковић Ст. Српска граматика, саставио. — цјелокупно издање, реферат М Решетара. — Кнез Михаило и заједничка радња балканских народа, од М. С. Пироћанца, реферат С. М. П. — *Slike iz svjetske književnosti II Ruski pripovijedači*. Napisao Milivoj Šrepel. Izdanje Matice Hrvatske, реферат Свет. Ст. Симића. — Краћи реферати. — Биљешке. — Књижевна клевета, посвећено пажњи дра Љ. Недића, од Д-ра Милана Јовановића. — Писмо г. Богдана Поповића.

„Дјело“ све боље напредује и за то га најтоплије препоручамо нашим читаоцима.

Цијена је листу 20 динара (франака) на годину, а за ђаке 14 дин.

— „Српски Преглед“ у свом 6 броју доноси:

Српски тисци од Уредника.

Ивова Слава. Приповијетка од Ст. Сремца.

О Горском Вијенцу. Први чланак од М. Поповића.

Сјећање. Пјесма од Јелене.

Систем Душанова. Закоњика од Д. Мијушковића.

Лепта сиромашног комедијаша од Ж. Перића.

Књижевни Преглед. Празновјерице и злочини од дра М. Веснића. Љ.

Недић.

Учитељ. Педагошко-књижевни лист *Орган* Учитељског удружења.

Св. 14 (Април) Година XIV. Биоград, 1895 г. Овај лист излази двапут на мјесец у свескама од 3 таб. цијена је листу за Црну Гору фор. 5. Претплата се шаље: *Главном одбору учитељског удружења у Биограду*. Овај добро уређивани лист са ваљаном стручном садржином нека је топло препоручен и нашим учитељима.

Изишао је 4. бр. „*Споменка*“ са овом садржином: *Христос Васкрс!* (пјесма) од поп-Луке Поповића. *На Васкрс*, (пјесма) од М. Милановића. *Славуј* (из природописа) од учитеља Д(учи)ћа. *Де ми кажи...* (пјесма са сликом) од Свете. *Први пољубац*. Успомена из дјетињства. Написао: Љубиша. *Биха!*... *Биха!*... (пјесма са сликом) од чика Васе-Љубисава. *На Видовдан*. Позоришна игра у једном чину, за српску младеж написао: Михајло Милановић. *Почетак прољска* (пјесма од Бл. Нед. Кечкића. *Искрице* (по њемачком) од Ив. М. Поповића. *Код сликара* (пјесма са сликом). *Разно*. *Нове књиге*. *Дјечји добротвори*. *У доколици*. *Ријешена*. *Одговори*. *На знање*.

„Споменак“ излази 1. дана сваког мјесеца на цијелом табаку. Претплата се шаље госп. *Вељку Констанчиновићу у Панчеву*; а рукописи и све што се односи на уређивање листа уреднику. — Рукописи се не враћају. — Неплаћена и недоплаћена писма не примају се. — Цијена је „Споменку“ за Аустро-Угарску, Босну и Херцеговину 1 фор. или 2 круне, а за остале земље 2½ динара. Један број 12 новч. 24 потуре. Вересије нема. Власник, издавач и одговорни уредник: *Иван Маршиневић*, учитељ.

Школски Вјесник. Стручни лист Земаљске Владе за Босну и Херцеговину. Уредник Љубоје Длестуш год. 1895 св. 1. 2. Од нове године овај лист почео је излазити у два издања: једно латиницом, а друго ћирилицом. Годишња је цијена фор. 2. — према величини врло мала.

Наставник. Лист професорскога друштва година 1895 св. 3. за март. Осим више стручнијех ваљанијех реферата и др. у овој свесци налази се: *Хитноштка сугестија и васпитање*, написао Коста Ђ. Николић, професор. Наставник излази годишње у 10 св. од 4—5 табака. Годишња цијена за нечланове Удружења 10 динара. Претплата се шаље: *Управи Професорског Друштва*, Биоград.

Изашао је 6. број „**Босанске Виле**“ са овим садржајем:

Пјесме: И једном, од Јуније. — Једна жеља, од Љубице. — Пролетни облаци, од Милете Јакшића. — Без крова, од Д. М. Конопљнице, превео Н. — Приповијетке: Једна ријеч, цртица из Мостара, од Св. Ђоровића. — Ноћу у очи Васкресенија, од В. Крзољенка, с руског превео † Мил. Максимовић. — Поука: Како се народ храни у Босни, Херцеговини, Далмацији, и т. д. Пише Вид. Вулетић-Вукасовић. — Јосиф Дурдик, са сликом. — Из народног варовања и вјеровања у Сарљигу, од А. Васиљевића. — Српске народне умотворине: Несрећна снаха, пјесма из збирке И. Хајдуковића. — Српске нар. загонетке, скупио Вл. М. Катурић. — Слава, приближежио П. С. Иванчевић. — Листак.

„Босанска Вила“ излази у Сарајеву два пута мјесечно сваког 15 и 30. Цијена је за све крајеве на годину 4 фор, на по године 2 фор. Ђаци добијају лист за 3 фор.

Изишла је **IV** *Грујичине Луке* са овим садржајем:

I. Наука и белетристика:

1. Заробљени пјесник пјесма Алексе Шантића; — 2. Наметнут претен написао Лука Јововић; — 3. Сумрачне изобринце пјесма Стева П. Бешковића; — 4. Зигфрид Сигурд у Нибелунзима пише проф. Л. Т. Перовић; — 5. Имитације грузијским народним мотивима пјесме Ж. Драговића; — 6. Панславизам од професора В. Ламанскога преводи с францускога А. Вукотић; — 7. * * * пјесма Васа Ешкићевића; — 8. Саксија-Мунџи, легенде о Вуди, написао Шире превео с рускога Марко Драговић; — 9. О подјели рада у природи и човјечјем животу, написао Е. Хекле превео Ј. Кујачић; — 10. Спас пјесма Новице Ј. Николића; — 11. О Српском језику пише В. Радојевић; — 12. Војничке студије пише официр Н. Митровић; — 13. Нешто о вјештини мачевања пише проф. Мило Ковачевић; — 14. Домаћи лијечник пише Др. Клеант Теодоридес; — 15. Писма из српског устанка приопћио Р. В. Поповић; —

II. Народне умотворине:

1. Издаја Грујичине Љубе јуначке пјесме из збирке С. Радуловића и Б. Средановића. —

III. Књижевност:

1. „Пјесник и вила“ од *Николе I.* пише Јован Рогановић. —

IV. Шала и забава:

1. Анекдоте већином из медицинског свијета прикупио Др. Клеант. —
V. Разне биљешке.

